

Divoké zelené moře mé rodné země, kde se ozývá papoušek žandaia v bohatém listoví palmy karnaúby, zelené moře, které se třpytí jako roztavený smaragd v paprscích vycházejícího slunce, oblévající bělostná pobřeží stíněná kokosovníky,

utiš se, zelené moře, a něžně zkolébej prudké vlny, ať dobrodružná bárka klidně klouže po hladině tvých vod.

Kam spěje smělý vor, rychle opouštějící searenské břehy a nastavující velkou plachtu svěžímu větru z pevniny?

Kam míří jako bílý ledňáček hledající rodnou skálu v pustinách oceánu?

Tři tvorové oddechují na křehkém plavidle, plujícím plnou rychlostí po širém moři.

Mladý bojovník, jehož bílou plet nezbarvuje domorodá krev, dltě a pastýřský pes, kteří spatřili světlo světa v kolébce pralesů a bratrsky si hrají, oba zrozcenci téže divočiny.

Přerývaný nápor větru přináší od pobřeží chvějivou ozvěnu, doznívající v nárazech vln:

„Irasemaj!“

Mladý bojovník opřen o stěžen hledí upřeně na mizící stín země; občas padne jeho zaslzený pohled na sedátko, kde odpočívají dvě nevinná stvoření, druhové jeho neblahého osudu.

V té chvíli mu vytryskne z duše trpký úsměv.

Co zanechal v zemi vyhnanství?

Příběh, který mi vyprávěli na krásných luzích mé domoviny, za tichých nocí, když měsíc plující po nebi stříbřil krajinu a vánek ševlel v palmových hájích.

Vítr sílí.

Vlnobítí se zrychluje. Bárka poskakuje na vlnách a mizí za obzorem. Otvírá se nesmírnost moře a bouřná mračna se zmitají jako kondor mávající tmavými křídly nad propastí.

Kež tě Bůh vede do bezpečí po rozbouřených vlnách, odvázná a hrdá bárko, a doveďe tě do přátelské zátoky! Ať ti vanou mírné větry a pohoda klidného moře ať ti září jako jaspis!

Vzdušná bárko, vydaná napospas větru, vrať bílým písčínám touhu, která tě provází, avšak neodcizuj se zemi, kam tato touha zalétá.

II

Daleko, velmi daleko za pohořím, které se ještě modrá na obzoru, narodila se Irasema.

Irasema, panna medových rtů, s vlasy černějšími než křídla graúny, splývajícími přes pás štíhlý jako palma.

Medová pláštěv včelky žati nebyla tak sladká jako její úsměv; ani vanilka nešířila v háji takovou vůni jako její vonný dech.

Rychleji než divoký emu běhala snědá panna divočinou a pralesy kraje Ipú, kde tábořil její bojovný kmen velkého národa Tabazarú. Půvabná bosá nožka

se skoro nedotýkala půdy, spíše jen hladila hebkou zeleně, pokrývající zemi po prvních deštích.

Jednoho dne, když slunce vrcholilo, odpočívala ve světlině pralesa. Koupala se ve stínu stromu oitísika, svěžejšího než noční rosa. Větve divokého akátu střípsaly květy na její vlhký vlas. Zpěv ptactva ukrytého v listoví zazníval stále jemněji.

Irasema vyšla z lázně; ještě na ní jiskřící perličky vody jako na sladkém plodu mangaba, který dozrál za deštivého rána. Odpočívá a zdobí peřím ptáka gará šípy svého luku a prozpěvuje prostou píseň s lesním droidem sabiá, sedícím na blízké větvi.

Roztomilý papoušek ará, její druh a přítel, si hraje vedle ní. Někdy vyskočí na větve stromu a volá od-tamtud dívku jménem; jindy se jí přehrabuje v kóšičku z barevné slámy, v němž Irasema nosí voňavky, bílé nitě z rostliny krautá, jehlice z trnů palmy žusara, jimiž tká krajky, a barvíva, kterými přibarvuje ba-vlnu.

Podezřelý hluk přeruší sladkou pohodu odpočinku. Dívka pozvedá oči, které ani slunce neoslní; její pohled zneklidní.

Před ní, zaujat jejím zjevem, stojí podivný bojovník; snad to ani není bojovník, ale zlý lesní duch. Na tvářích má bělost písčín, které vroubí moře, v očích smutnou modř hlubokých vod. Neznámé zbraně a neznámé tkaniny mu kryjí tělo.

Rychlý jako mžiknutí oka byl Irasemin pohyb. Šíp vylétl z napjatého luku. Krev vytryskla na tváři neznámého.

V prvním vzrušení sáhla jeho pohotová ruka po jílcí meče; hned nato se však mladý bojovník usmál.

Byl vychován v náboženství své matky, kde žena je symbolem něžnosti a lásky. Trpěl víc v duši než po-
raněním.

Nevím, jaký cit to vyjadřoval jeho zrak a tvář. Avšak dívka odhodila luk i toulec a běžela k bojovní-
kovi, dojata bolestí, kterou mu způsobila. Ruka, která rychle zranila, ještě rychleji soucitně zastavi-
la tekoucí krev. Pak Irasema zlomila vražedný šíp; dřevce dala neznámému a sobě ponechala za-
ostřený hrot.

Nato bojovník řekl:

„Lámeš se mnou šíp míru?“

„Kdo tě naučil řeči mých bratrů, bílý bojovníku? Odkud jsi přišel do našich pralesů, které nikdy ne-
viděly podobného bojovníka, jako jsi ty?“

„Přicházím z velké dálky, dcero lesů. Přicházím z krajů, které kdysi patřily tvým bratrům a dnes ná-
leží mým.“

„Vítán budiž cizinec na území Tabazarů, pánů vesnic, a v chýši Arakéma, Irasemina otce.“

III

Cizinec následoval dívku napříč lesem.

Když slunce zapadalo za hřebeny hor a hrdlička začala cukrovat z hloubi lesní houštiny, spatřili v údolí velikou vesnici a opodál kouzelníkovu chýši, jakoby zavěšenou na skále ve stínu vysokých ovoc-
ných stromů žuázeirů.

Stařec seděl u dveří na rohoži z karnaúby, kouřil a přemýšlel o posvátných obřadech boha Tupana.

Jemný dech vánku čechral jeho dlouhé a řídké bílé vlasy jako chomáčky bavlny. Jak tak nehybně seděl, zdálo se, že z jeho zapadlých očí a hlubokých vrásek uniká život.

Kouzelník stěží rozeznal dvě blížící se postavy; myslél, že vidí stín osamělého stromu, prodlužující se ven z údolí.

Když přichozí vstoupili do hustého šera háje, tu jeho tygří pohled, navyklý temnotě, poznal Irasemu a za ní spatřil mladého bojovníka cizího národa a ze vzdálených krajů.

Tabažarské kmeny za pohořím Ibiapaba mluvily o novém národě bojovníku, bílých jako mořská pěna a přicházejících ze vzdáleného pobřeží k břehům řeky Mearim. Starce napadlo, že by tento bojovník, vstupu-
jící do jeho rodné končiny, mohl být jedním z nich.

Klidně vyčkával.

Dívka ukáže na cizince a řekne:

„On přišel, otče.“

„Přišel dobře. Sám Tupan přivádí hosta do chýše Arakémovy.“

Potom kouzelník podal cizinci dýmku a oba vstou-
pili do chaty.

Jinoch se posadil do hlavní sítě, zavěšené uprostřed obydlí.

Irasema zažehla oheň pohostinnosti a přinesla vše, co měla v zásobě pro ukojení hladu a žízně; zbytek zvířiny, maniokovou kaši, lesní plody, plástve medu a víno z plodu kažů a z ananasu.

Pak přinesla z blízkého pramene v nádobě čerstvou vodu, aby si cizinec umyl obličej a ruce.

Když se bojovník občerstvil, starý paže* uhasil dýmku a řekl:

„Přišel jsi?“

„Přišel jsem,“ odpověděl neznámý.

„Buď vítán. Cizinec je pánem v Arakémově chýši. Tabazarové mají tisíce bojovníků, aby ho chránili, a bezpočet žen, aby mu sloužily. Řekni, a všichni tě uposlechnou.“

„Děkuji ti, paže, za přístřeší, které jsi mi poskytl. Časně při východu slunce opustím tvou chýši a tvůj kraj, do kterého jsem zabloudil; neopustím je však, dokud ti neřeknu, kdo je bojovník, kterého jsi učinil svým přítelem.“

„Sám Tupan kouzelníka poctil; přivedl tě, a zase tě odvede. Arakém pro tebe nic neučinil; neptá se, odkud přicházíš a kdy odejdeš. Chceš-li spát, nechť k tobě sestoupí radostné sny; chceš-li hovořit, tvůj hostitel naslouchá.“

Cizinec pravil:

„Jsem z kmene bílých bojovníků, kteří postavili vesnici na březích řeky Žaguaribe, blízko moře, kde žijí Pitiguarové, nepřátelé tvého národa. Mé jméno je Martim, což v tvé řeči znamená syn bojovníka; má krev je krví velkého národa, který první spatřil kraje tvé vlasti. Moji poražení druhové se už po moři vrátili k břehům řeky Paraíby, odkud přišli; a jejich vůdce, opuštěný svými lidmi, bloudí rozsáhlými pustinami Apodi. Jen já sám jsem zůstal, protože jsem byl mezi Pitiguary z Akaraku, v chýši udatného Potiho, bratra Žakaúny, který se mnou zasadil strom přátelství. Před třemi východy slunce jsme se vydali na hon a já

* Indiánský název pro kouzelníka.

jsem se ztratil svým průvodcům a došel až na území Tabazarů.“

„Nějaký zlý lesní duch v temnu houštiny oslepil bílého bojovníka,“ odpověděl stařec.

Kdesi v dáli na konci údolí se ozval smutný hlas krahujce kauá. Snesla se noc.

IV

Kouzelník rozevřel chřestítko maraká a vyšel z chýše; cizinec však nezůstal sám.

Irasema se vrátila se ženami, přivolanými k obsluze Arakémova hosta, a s bojovníky, kteří přišli, aby ho poslouchali.

„Bílý bojovníku,“ řekla dlvka, „rozkoš zahálí za noci tvou síť; a slunce přinese světlo tvým očím, radost tvé duši.“

Irasemě při těch slovech zvlhla víčka a rty se jí třáslly.

„Ty mě opouštíš?“ otázal se Martim.

„Nejkrásnější ženy velké vesnice s tebou zůstávají.“

„Kvůli nim nemusela Arakémova dcera věst hosta do kouzelníkovy chýše.“

„Cizince, Irasema nemůže být tvou otrokyní, neboť střeží tajemství stromu žuremy a záhadu snu. Její ruka připravuje kouzelníkovi nápoj Tupanův.“

Křesťanský bojovník vyšel z chýše a zmizel v temnotě.

Vzadu v údolí se rozkládala velká vesnice, ozářená pochodňmi radosti. Maraká chřestila; za přerušovaného pomalého zpěvu divochů vířil kolem divoký rej

tance. Pažé proniknut náboženským blouzněním řídil posvátný tanec a sděloval věřícím tajemství boha Tupana.

Nejvyšší náčelník Tabazarú, Irapuam, sestoupil s vrcholků pohoří Ibiapaba, aby vedl kmeny divočiny proti nepříteli — Pitiguarům. Bojovníci údolí oslavují náčelníkův příchod a příští bitvu.

Mladý křesťan viděl zdáli zář oslavy; krácel dál a rozhlížel se po tmavomodrém bezmračném nebi. Mrtvá hvězda*, zářící v té době nad klenbou lesa, vedla jeho pevný krok k svěžím břehům Volavčí řeky.

Když přešel údolí a chtěl zmizet v houštině, vynořila se Irasema. Dívka sledovala cizince jako mírný vánek, tiše zachvívajíc haluzemi.

„Proč opouští cizinec pohostinnou chýši bez dárku na odchodnou?“ řekla. „Kdo ublížil bílému bojovníku v zemi Tabazarú?“

Křesťan cítil, jak spravedlivá je to výčitka, a uvědomil si svůj nevděk.

„Nikdo neublížil tvému hostu, dcero Arakémova. Bylo to přání uvidět své přátele, které ho odvádí z kraje Tabazarú. Neodnáší si dar na odchodnou; odnáší si však v duši vzpomínku na Irasemu.“

„Kdyby měl cizinec v duši vzpomínku na Irasemu, nenechala by ho odejít. Vítr neodnáší písek z roviny, jestliže je písek nasáklý deštovou vodou.“

Dívka povzddechla:

„Bílý bojovníku, počkej, až se vrátí Kaubi z honu. Irasemin bratr má tak jemný sluch, že rozezná i chřest-

* Indiáni tak nazývali polární hvězdu pro její nehybnost a v noci se podle ní řídili.

tyše ve zvucích pralesa, a zrak sovy oitibó, která vidí lépe ve tmě. Doveďte tě k břehům Volavčí řeky.“

„Za jak dlouho se Irasemin bratr vrátí do Arakémovy chýše?“

„Vycházející slunce se vrátí s bojovníkem Kaubim na území Iptú.“

„Tvůj host počká, dcero Arakémova; jestliže však vracející se slunce nepřivede Irasemina bratra, odvede bílého bojovníka do vesnice Pitiguarú.“

Martim se vrátil do kouzelníkovy chýše. Bělostná síť, kterou Irasema provoněla benzoovou pryskyřicí, připravila mu klidný a sladký spánek. Křesťan usínal, naslouchaje mezi šepoty lesa něžnému tesknému zpěvu indiánské dívky.

V

Divoký kohout vystrkuje rudý hřebínek z hnízda. Jeho zvůně zakokrhání oznamuje blízkost dne.

Země je ještě zahalena stínem. Avšak ve velké vesnici už domorodci svinují spací síť a jdou se koupat. Starý kouzelník, který probděl celou noc, mluví s hvězdami a zaklínaje zlé duchy temnot, vstoupí kradmo do chýše.

Náhle se údolím rozezvučí indiánská flétna boré. Rychlí bojovníci se chápou zbraní a běží na shromaždiště. Když se všichni sešli na rozsáhlém kruhovém prostranství okara, vyrazí náčelník Irapuam válečný pokřik:

„Tupan dal velkému národu Tabazarú celou tuto zemi. Sřežeme pohoří, odkud vyvěrají potoky, i úrod-

né krajiny, kde roste manioka a bavlna; a ponechali jsme barbaru Potiguarovi, pojídači krabů, holé mořské písčiny s úhorovými planinami bez vody a bez le-
sů. Nyní ti vždy přemožení pobřežní rybáři dopustili, aby po moři připlul bílý národ bojovníků ohně, nepřítel boha Tupana. Ti hlupci byli už v Žaguaribe; brzy budou na našem území a s nimi Potiguarové; Zachováme se my, páni vesnic, jako holubice, která se schoulí ve svém hnízdě, když se had plazí větve-
mi?”

Rozhněvaný náčelník zamává válečným kyjem takape a mrští jím doprostřed prostranství. Zamračí se a ohnivě zvolá:

„Irapuam domluvil.“

Nejmladší z bojovníků předstupuje:

„Krahujec krouží ve vzduchu. Když se zvedne ko-
roptev nambú, sletí krahujec střemhlav z oblohy a vyrvé oběti vnitřnosti. Bojovník Tabažara, syn hor, je jako krahujec.“

Zazní válečný pokřik a rozléhá se ozvěnou.

Mladý bojovník uchopí takape a mává jím. Rychlá a hrůzostrašná zbraň náčelníkova víří vzduchem a přechází z ruky do ruky.

Starý Andira, kouzelníkův bratr, ji nechá padnout a přislápně ji k zemi hbitou a pevnou nohou.

Tabažarský lid žasne nad nezvyklým činem. Tak zkušeny a prudký bojovník hlasuje pro mír! Je to ten starý hrdina, jemuž s léty přibývalo na zuřivosti, je to divoký Andira, který srazil takape, posla příští bitvy?

Všichni naslouchají nejistí a oněmělí:

„Andira, starý Andira vypil ve válkách více krve, než vypili vína z kažů při slavnostech Tupanových

všichni ti bojovníci, jímž nyní blýská světlo v očích. Ve svém životě viděl víckrát bitvy, než kolikrát mu luna ozářila čelo. Kolik potiguarských lebek skalpo-
vala jeho nesmířitelná ruka, dříve než mu čas vytrhl první vlas? A starý Andira se nikdy nebál, že nepřítel vkročí na území jeho otců; radoval se však, kdyžkoli nepřítel přišel, neboť cítil, že při válečné vřavě se vrací mladost do jeho stařeckého těla, jako suchý strom ožívá dechem jara. Tabažarský národ je moudrý. Musí odložit válečný kyj, aby slavnostně zazněla trubka membi. Oslav, Irapuame, příchod těch hlupců a nech je všechny přijít na naše území. Tehdy ti Andira sli-
buje hostinu vítězství.“

Irapuama však zachvátil prudký hněv:

„Zůstaň zalezlý mezi sudy vína, zůstaň zde, starý upíre, poněvadž máš strach z denního světla a piješ pouze krev obětí, která spí. Irapuam nese válku v ru-
kojeti svého kyje. Hrůza, kterou probouzí, se šíří zá-
roveň s drsným tónem válečné trubky boré. Poti-
guara se třásl, už když zaslechl v pohoří její hlas, sil-
nější než hukot moře.“

VI

Martim se prochází mezi vysokými žuazeiry, které obklopují kouzelníkovu chýši.

Od moře zrovna přilétá sladký osvěžující váněk a roznáší po vyprahlé pustině lahodnou svěžest. Rost-
liny oddechují; zelené lesní vrcholky se jemně za-
chvívají.

Jinoch sleduje západ slunce. Stíny sestupující s po-
hoří a pokrývající údolí pronikají do jeho duše. Vzpo-

miná na svůj rodný kraj a na drahé bytosti, které v něm zanechal. Kdo ví, zda se ještě vrátí a užít je? Příroda vůkol něho lká nad dohasínajícím dnem. Bystřínka, třesoucí se v slzách, vzlyká; vánek sténá v haluzích; smutek přírody v něm vzbuzuje duševní tíseň.

Irasema stanula před mladým bojovníkem:

„Ruš! Irasemina přítomnost mír v cizincově obličejí?“

Martim spočinul něžným pohledem na dívčině tváři:

„Ne, dcero Arakémova; tvá přítomnost potěšuje jako ranní zora. Vzpomínka na domovinu vznítíla touhu ve stíněném srdci.“

„Očekává tě snoubenka?“

Cizinec odvrátil zrak. Irasema sklonila hlavu k rameni, jako karnaúba sklápí něžný vějíř, když děšt zkrápí krajinu.

„Není krásnější ani sladší než Irasema, panna medových rtů,“ zašeptal.

„Květina pralesa je krásná, když má větev, která ji chrání, a kmen, kolem kterého se ovíjí. Irasema nežije v duši žádného bojovníka: nikdy nepocítila svěžest jeho úsměvu.“

Oba zmlkli a sklopili zrak, naslouchajíce tlukotu srdcí ve stíněné hrudi.

Konečně dívka promluvila:

„Radost se brzy vrátí do duše bílého bojovníka, protože Irasema chce, aby dřív než nastane noc, uviděl snoubenku, která ho očekává.“

Martim se usmál nevinnému přání kouzelníkovy dcery.

„Pojď!“ řekla panna.

Přešli les a sestoupili do údolí. Tam, kde končil avah pahorku, bylo husté stromoví; mohutná klenba černo zeleného listoví přikrývala tento přírodní svatoatánek, vyhrazený pro tajemství barbarských obřadů.

Byl to žuremový posvátný háj. Kol dokola stály vrásčité kmeny Tupanových stromů; na větvích visely obětní nádoby, zakryté tmavým listím; zemi pokrýval popel vyhaslého ohně, který sloužil při slavnosti poslední luny.

Než dívka, vedoucí bojovníka za ruku, pronikla na toto skryté místo, zaváhala a bystře naslouchala vzdechům vánku. Každý sebelepší šumot v pralesě pro dceru divočiny něco znamenal. Nebylo však nic podezřelého v žhavém dechu lesa.

Irasema naznačila cizinci, aby tise čekal; nato zmizela v nejtemnější části háje. Slunce sice ještě ozařovalo vrcholky pohoří, avšak tato samota byla už pohroužena v hlubokou noc.

Když se dívka vrátila, přinesla v listovém kornoutu trochu zvláštní zelené tekutiny, kterou předtím nalila z nádoby ukryté v zemi. Nabídla bojovníkovi tuto přírodní číši.

„Napij se!“

Martim pocítil, jako by mu očima přeběhl spánek smrti; brzy však zaplavilo jeho duši světlo; síla naplnila jeho srdce. Minulé dny se mu jevily lepší, než jak je prožil; těšil se, že se splní jeho nejkrásnější naděje.

Hle, už se vrací do svého rodiště, objímá starou matku, znovu vidí nejhezčího a nejněžnějšího čistého anděla dětské lásky.

Proč však, sotva se vrátil do svého domova, opouští mladý bojovník znovu otcovskou střechu a touží po divočině?

Už proniká lesy, přichází na území Ipú. V houštinách hledá kouzelníkovu dceru. Sleduje lehkou stopu plaché panny a často šeptá větru sladké jméno: „Irasema! Irasema!“

Už ji dohonil a ovíjí rámě kolem štíhlého pasu. Poddávajíc se jemnému stisku, vine se dívka k bojovníkově hrudi, třese a chvěje se jako nasmělá koroptvička, když jí něžný druh načechrává zobáčkem hebké peří.

Bojovníkovy retы znovu šeptají sladké jméno a vzdychají, jako by přivolávaly druhá milující ústa. Irasema cítí, že se její duše vzdává, aby se opojila žhavým polibkem.

Čelo se naklání a ústa rozkvétají úsměvem jako leknín, když jej políbí slunce.

Náhle se dívka zachvěje; rychle se vyprostí z objetí, které ji svíralo, a uchopí luk.

VII

Irasema se pohybovala mezi stromy tiše jako stín; její jiskřící pohled pronikal listům jako bledé paprsky hvězd; naslouchala hlubokému nočnímu tichu a nasávala jemně vanoucí větrík.

Pojednou se zastavila. Jakýsi stín proklouzl větvi; listí zapraskalo pod lehkým krokem. Nebo to snad bylo hryzání nějakého hmyzu? Jemný šelest poznenáhlu zesílil a stín zmohutněl.

Byl to bojovník. Jedním skokem stanula dívka před ním, třesouc se leknutím, ale více hněvem.

„Irasema!“ vykřikl ustupující bojovník.

„Zlý duch jistě zatemnil Irapuamův spánek, že ho zavedl do žuremového háje, kam žádný bojovník nevnikne proti Arakémově vůli.“

„Nebyl to zlý duch Aňangá, ale vzpomínka na Irasemu, která ruší ve spánku prvního tabažarského bojovníka. Irapuam sestoupil ze svého orliho hnízda, aby sledoval v nížině říční volavku. Přišel, a Irasema unikla jeho zrakům. Hlasy ve vesnici vyprávěly náčelníkovu sluchu, že do Arakémovy chýše přišel cizinec.“

Dívka strnula. Bojovník ji probodával plamenným pohledem.

„Zde, v Irapuamových prsou, se srdce změnilo v tygra. Zuřivě vyskočil a přišel, větře kořist. Cizinec je v háji, a Irasema ho doprovázela. Chci vypít všecku jeho krev. Bude-li krev bílého bojovníka kolovat v žilách tabažarského náčelníka, snad ho bude Arakémova dcera milovat.“

Černé dívčino oko zajiskřilo ve tmě a z jejích rtů vytryskl pohrdavý úsměv jako kapka palčivé šťávy hadího mlíči:

„Irasema by nikdy nedala své srdce, v němž přebývá jedině duch Tupanův, nejhanebnějšímu z tabažarských bojovníků! Nestoudný je upír, poněvadž prchá před světlem a pije krev spící oběti!...“

„Arakémova dcero, nedráždí jaguára! Irapuamovo jméno zalétá dál než jezerní kachna goaná, když cítí daleko za horami děst. Ať přijde bílý bojovník a Irasemino srdce bude patřit vítězi.“

„Bílý bojovník je Arakémovým hostem. Mír ho přivedl na území Ipú a mír ho chrání. Kdo urazí cizince, urazí kouzelníka.“

Tabažarský náčelník zuřivě zařval:

„Irapuamův vztek slyší teď jen křik pomsty. Cizinec zemře.“

„Arakémova dcera je silnější než náčelník bojovníků,“ řekla Irasema a uchopila válečnou trubku. „Má zde hlas Tupanův, který svolá jeho lid.“

„Ale volat nebude!“ odpověděl posměšně náčelník.

„Ne, protože Irapuam bude potrestán Iraseminou rukou. Jeho první krok je krokem smrti.“

Vtom dívka uskočila ze svého místa a napjala luk. Náčelník stále svíral rukojeť strašného kyje; poprvé však ucítil, jak tíží jeho mohutnou ruku. Rána, která měla zranit Irasemu, pronikala už jeho vlastními srdcem.

Poznal, že muž tím více podléhá velkým vášním, čím je silnější a udatnější.

„Irasemin stín neukryje vždy cizince před Irapuamovou pomstou. Zbabělý je bojovník, který se nechává chránit ženou.“

Po těch slovech zmizel náčelník mezi stromy. Dívka, stále ve stěhu, se vrátila k spícímu křestanovi a bděla u něho po celý zbytek noci. Poslední dojmy, rozechvívajíc její duši, činily ji ještě přístupnější sladkému citu, který v ní probudily cizincovy oči.

Toužila chránit ho před každým nebezpečím, ukrýt ho v sobě jako v neproniknutelném útulku. V souladu s myšlenkami objaly její ruce bojovníkovu hlavu a přitiskly si ji k hrudi.

Když však minula radost, že je zachráněn před

nebezpečím noci, zmocnil se jí ještě větší neklid při vzpomínce na nová nebezpečí, která vyvstanou.

„Irasemina láska je jako písččná vánice; ničí květy stromů,“ povzddechla si dívka.

A pomalu se vzdálila.

VIII

Rozednilo se a úsvit probudil oči bílého bojovníka. Ranní světlo rozptýlilo noční sny a odstranilo z jeho duše vzpomínku na to, o čem snil. Zůstal pouze nejasný pocit, jako zůstává v křoví vůně po květech, které za časného rána strásl horský vítr. Nevěděl, kde je.

U východu z posvátného háje potkal Irasemu; opírala se o drsný kmen stromu; oči měla upřené k zemi; krev jí vyprchala z tváří a srdce se jí chvělo na rtech jako kapka rosy na bambusových listech.

Tvář indiánské dívky byla bez barvy a bez úsměvu; akát, který spálilo slunce, nemá pupence, ani květy; noc, kterou zahalují mraky, není modrojasná a je bezhvězdná.

„Lesní květy se už otevřely slunečním paprskům a ptáci už začali zpívat,“ řekl bojovník. „Proč jen Irasema sklání čelo a mlčí?“

Kouzelníkova dcera se zachvěla. Tak se chvěje zelený list palmy, když vítr zatřese jeho křehkou hlavu; ze všech částí listu kanou dešťové slzy a jeho vějíře jemně šelestí.

„Bojovník Kaubi se vrátí do vesnice svých bratrů. Cizinec bude moci odejít se sluncem, které se zrodí.“

„Irasema chce, aby cizinec opustil tabažarské území; tehdy se navrátí radost do jejího nitra.“

„Když strom usychá, opouští divoký holub hnízdo, v němž se zrodil. Nikdy se už nevrátí radost do Iraseminy duše; ona zůstane jako holý kmen, bez větvi a beze stínu.“

Martim podepřel třesoucí se dívku; přivinula se měkce k jeho hrudi, jako něžná ratolest vanilky, která ovíví pevnou větev akátu.

Mladík zašeptal:

„Tvůj host zůstane, panno s černýma očima; zůstane, aby uviděl, jak se v tvých tvářích rozvíjí květ radosti, a aby jako kolibřík vychutnal med z tvých rtů.“

Irasema se vyprostila z jinochova objetí a smutně na něho pohlédla:

„Bílý bojovníku, Irasema je dcerou kouzelníkovou a střeží tajemství žuremy. Bojovník, který se zmocní Tupanovy panny kněžky, zemře.“

„A Irasema?“

„Zemřela by po tobě!“

Tato slova byla vzdechem trýzně. Hlava mladého muže klesla na prsa, ale hned se zase zvedla.

„Bojovníci mé krve přinášejí s sebou smrt, dcero Tabažarů. Sami se jí nebojí a nepřítel je neušetří. Nikdy by však, kromě bitvy, nenechali otevřenou pohřební nádobu panny ve vesnici svého hostitele.* Pravda promluvila Iraseminými ústy. Cizinec musí opustit tabažarské území.“

* Irasema se nesměla oddat žádnému muži, jinak by byla potrestána potupnou smrtí a tím i věčným zatracením. Její pohřební nádoba by zůstala otevřená a její tělo pohozeno.

„Musí,“ odpověděla dívka jako ozvěna.

Pak povzdechla:

„Med z Iraseminých rtů je jako plástek, kterou vytváří včela na kmene andiroby: v jeho sladkosti je obsažen jed. Panna modrých očí a vlasů sluneční barvy uchovává v osadě bílých pro svého bojovníka med z lilie.“

Martim se rychle odvrátil; pomalu se však otočil a na jeho rtech se chvěla slova:

„Cizinec odejde, aby se vrátil klid do tvého nitra.“

„Odnesš s sebou světlo Iraseminých očí a květ její duše.“

Daleko v lese zazní podivné volání. Jinoch zbystří zrak.

„To je radostný křik bojovníka Kaubiho,“ řekla dívka. „Irasemin bratr oznamuje, že dospěl na tabažarské území.“

„Arakémova dcero, doveď svého hosta do chýše. Je čas k odchodu.“

Kráčeli při sobě jako dvě jelení mláďata, která při západu slunce přecházejí zarostlou paseku, aby se úchytila do úkrytu, odkud jim vánek přináší povědomý pach.

Když se přibližovali k žuázeirům, spatřili z dálky přicházet bojovníka Kaubiho; jeho mohutná ramena byla nachýlena pod tíží úlovku. Irasema k němu zamířila.

Cizinec vešel do chýše sám.

Ranní spánek se snesl do kouzelníkových očí, jako se za svítání při bezvětrí vznášejí mlhy nad skalními prohlubněmi.

Martim se nerozhodně zastavil; zvuk jeho kroků pronikl však k starcovu sluchu a zachvěl jeho vetříchým tělem.

„Arakém spí!“ zašeptal bojovník obraceje se. Stařec se ani nepohnul:

„Pažé spí, protože Tupan už obrátil tvář k zemi a světlo zahnal zlé duchy temnot. Ale spánek v Arakémových očích je lehký jako jemný výpar rostliny sapé na vrcholcích pohoří. Jestliže cizinec přišel ke kouzelníkovi, nechť mluví; jeho ucho naslouchá.“

„Cizinec přišel, aby ti oznámil, že odchází.“

„Host je pánem v Arakémově chýši; všechny cesty jsou pro něho otevřené. Ať ho Tupan dovede do vesnice jeho bratří.“

Přišel Kaubi s Irasemou.

„Kaubi se vrátil,“ řekl tabažarský bojovník. „Přináší Arakémovi nejlepší část svého úlovku.“

„Bojovník Kaubi je veliký lovec hor i lesů. Oči jeho otce se radují, když ho vidí.“

Stařec pozvedl víčka a hned je zas přivřel:

„Dcero Arakémova, vyber svému hostu dar na odchodnou a připrav mu na cestu uzené maso. Potřebuje-li vůdce, doprovodí ho Kaubi, pán cesty.“

A spánek se vrátil do kouzelníkových očí.

Zatímco Kaubi zavěšoval nad kouřící ohniště části zvěřiny, svinula Irasema svoji bílou baviněnou síť

s třásněmi z peří a uložila ji do košíčku upleteného ze slámy.

Martim vyčkával u dveří chýše. Dívka k němu přistoupila:

„Bojovníku, když odnášiš spánek z mých očí, odnes si také moji síť. Až v ní budeš spát, nechť k tvé duši promlouvají sny o Irasemě.“

„Tvá síť, tabažarská panno, bude mou společnicí v divočině; až zavane chladný noční vítr, síť mi uchová teplo a vůni Iraseminych řader.“

Kaubi odešel do své chýše, do níž ještě od návratu nevstoupil. Irasema připravila na cestu uzené maso. V chýši zůstal jen oddychující pažé a jinoch se svým steskem.

Slunce se už za horami začalo schylovat k západu, když se Irasemin bratr vrátil z velké vesnice.

„Den zesmutní,“ řekl Kaubi. „Přibližují se stíny noci. Je čas odejít.“

Dívka položila zlehka ruku na Arakémovu síť.

„On odchází!“ šeptaly třesoucí se rty.

Pažé se postavil uprostřed chýše, zažehl dýmku a vyměnil s jinochem kouř rozloučení.

„Ať se hostu odchází tak dobře, jako byl vítán v Arakémově chýši.“

Stařec pokročil až ke dveřím, aby vyfoukl do větru hustý tabákový dým; když se kouř ve vzduchu rozptýlil, kouzelník zašeptal:

„Ať se křivohubý démon žurupari skrýje a nechá projít kouzelníkova hosta.“

Arakém se vrátil do sítě a znovu usnul. Jinoch vzal zbraně, které při příchodu zavěsil v chýši na kolíky, a připravil se k odchodu.

Napřed krácel Kaubi, v malé vzdálenosti za ním šel cizinec a jako poslední Irasema.

Sestoupili s návrší a vešli do stínu lesa. Drozd divočiny sabiá, čarovný pěvec večera, vyluzoval už tesklivá preludia, ukryt v hustém křovisku ubaia. Dívka povzdechla:

„Večer je smutkem slunce. Iraseminy dny budou dlouhé večery bez rána, dokud pro ni nenastane Velká noc.“

Jinoch se otočil. Jeho rty byly němé, ale oči mluvily. Po jeho tváři stékala slza, jako vláha prosakující v žhavém létě ze strmých skal.

Kaubi, jdoucí vpředu, se ztrácel v hustém větroví. Hrud' Arakémovy dcery se dmula jako zpěněná sténající vína přílivu. Ale její duše, potemnělá smutkem, plála ještě bledým odleskem, jenž osvětloval uschlý květ tvář. Právě tak září bludička v tmavé noci na bílých písečných pláních.

„Cizince, vezmi si poslední Irasemin úsměv... a prchni!“

Bojovníkova ústa spočinula na něžných dívčíných rtech. Takto zůstali oba spojeni jako dva plody-dvojčata ovocného stromu arasá, vyrostlé z nitra téhož květu.

Hlas Kaubiho volal cizince. Irasema objala palmový kmen, aby neupadla.

x

Starý paže medituje ve ztichlé chýši.
Irasema se opírá o drsný kmen, podpírající chatu.

Veliké černé oči, ztrhané pláčem a upřené do lesních průseků dlouhým i rozechvělým pohledem, se zalévají perličkami slz, smáčekjících líce.

Papoušek, odpočívající na protější příčce, hledí dlouze smutným zeleným očima na svoji krásnou paní. Od té doby, co bílý bojovník vkročil na tabažarské území, Irasema na papouška zapomněla.

Dívčiny růžové rty se už neotvíraly, aby z nich sebral ovocný plod nebo zrnko zelené kukurice; už ho nepolaskala něžná ruka, nepohládila nazlátlé chmýří na jeho hlavice.

Když opakoval rozkošné jméno své paní, Irasema se už k němu neobracela s úsměvem, její ucho jako by už neslyšelo hlas druhá a přítele, který byl kdysi tak drahý jejímu srdci.

Ubohý papoušek! Lid Tupi ho nazýval žandaia, protože byl stále veselý a naplňoval krajinu svým hluchým zpěvem. Teď, kdy ho paní zanedbávala, byl smutný a němý, a nevypadal už jako hezký papoušek, ale jako ošklivý lelek, který dovede jen naříkat.

Slunce dosáhlo stinných horských úbočí; jeho prsky pozlacovaly pouze nejvyšší vrcholky.

Ztichlá melancholie večera, předcházející nočnímu klidu, jako by tlumila četné zvuky vůkolní krajiny. Zaskřehotal noční pták, oklamán patrně nejhustším lesním stínem.

Stařec pozvedl lysou hlavu:

„To hlas sovy inumy probudil Arakémovo ucho?“ zeptal se udiveně.

Dívka se zachvěla a vrátila se zvenčí, aby odpověděla na kouzelníkovu otázku:

„To je válečný pokřik bojovníka Kaubiho!“

Když zaznělo druhé zahoukání inumy, vběhla Irasema do lesa jako srna pronásledovaná lovcem. Oddechla si teprve, když doběhla na rozsáhlou planinu, která jako velké jezero vroubila háj.

Její oči spatřily nejprve Martima, jak sedí na rozsochatém kořenu a pozoruje, co se děje kolem. Proti němu stálo v púlkruhu asi sto tabažarských bojovníků s Irapuamem v čele. Udatný Kaubi se postavil proti všem, zrak mu planul hněvem, a v silných rukou třímal mocnou zbraň.

Náčelník žádal vydání cizince, a jeho průvodce odpověděl prostě:

„Zabijte nejdříve Kaubiho.“

Kouzelníkova dcera prolétla planinou jako šíp; hle, už stojí před Martimem, a svým útlým tělem pomáhá čelit útokům bojovníků. Irapuam zařve jako tygr napadený v doupěti.

„Dcero pažého,“ zašeptá Kaubi, „doved' cizince do chýše; jen Arakém ho může zachránit.“

Irasema se obrátí k bílému bojovníkovi:

„Pojď!“

Martim se nehýbá.

„Jestliže nepůjdeš,“ praví dívka, „zemře Irasema s tebou.“

Martim vstal; ale místo, aby sledoval dívku, kráčet přímo k Irapuamovi. Jeho meč se zableskl ve vzduchu.

„Bojovníci mé krve nikdy neodmítají zápas, náčelníku. Ten, kterého vidíš, jej nevyvolal, protože ho jeho otcové učili, aby neproléval krev na území hostitele.“

Tabažarský náčelník vykřikl radostí; jeho mohutná

ruka zamávala kyjem. Oba zápasníci měli však sotva čas změřit se očima; když se rozmáchli k první ráně, stáli už Kaubi i Irasema mezi nimi.

Marně prosila Arakémova dcera křesťana, marně ho objímala, snažíc se odvrátit ho od zápasu. Kaubi zas nadarmo dráždil Irapuama, aby proti sobě obrátil jeho hněv.

Na jediný Irapuamův povel odvěkli bojovníci oba sourozence a zápas pokračoval.

Pojednou se lesem rozlehl drsný zvuk válečné trubky; synové hor strnuli, poznávajíce vřestění válečného rohu Pitiguarů, pánů přímořských rovin stíněných kokosovníky. Ozvěna přicházela z velké vesnice, na kterou snad už nepřítel útočil.

Bojovníci vyrazili s náčelníkem v čele. S cizincem zůstala pouze Arakémova dcera.

XI

Tabažarští bojovníci doběhli k vesnici, očekávající že nepřítel stojí už před její hradbou z kulového plotu.

Když nepřicházel, vydali se jej hledat.

Prohledávali vůkolní lesy a běhali v polích. Po Pitiguarech nenašli ani stopy; ale horští bojovníci přece zaslechli známý ječivý zvuk válečné trubky přímořských krajů; o tom nebylo pochyby.

Irapuam pojal podezření, že by to mohla být lest Arakémovy dcery, aby zachránila cizince, a zamířil přímo do kouzelníkovy chýše. Rozlícený bojovník běžel, jako když divoký pes sleduje stopu unikající kořisti po okraji lesa.

Arakém spatřil, jak do jeho chýše vstupuje velký náčelník tabažarského národa, a ani se nepohnul. Seděl v síti se zkríženými nohama a poslouchal Irasemu. Panna mu sdělovala, co se večer událo; když uzřela, že je to Irapuam, sáhla po luku a postavila se po bok mladému bílému bojovníkovi.

Martim ji od sebe jemně odstrčil a poposel vpřed. Nelíbilo se mu, že ho tabažarská dívka stále ochraňuje.

„Arakéme, bílého bojovníka čeká pomsta Tabažarů; Irapuam si pro něho přišel.“

„Host je přítelem Tupanovým; kdo urazí cizince, uslyší zahřmění hromu.“

„Cizinec sám urazil Tupana tím, že uloupil jeho pannu, která střeží sny žuremy.“

„Tvá ústa lžou jako sykot hada žiboji,“ zvolala Irasema.

Martim řekl:

„Irapuam je hanebník a není hoden být náčelníkem udatných bojovníků!“

Pažé promluvil pomalu a vážně:

„Jestliže panna odevzdala bílému bojovníkovi květ svého těla, země; Tupanův host je však posvátný: nikdo se ho nedotkne, Arakém ho chrání.“

Irapuam zařval; z jeho hrudi vyrazil drsný skřek jako chrapot hada sukuri v hlubíně řeky.

„Irapuamův vztek tě nemůže déle poslouchat, starý pažé! Padne tedy na tebe, když se odvažuješ chránit cizince před pomstou Tabažarů.“

Do chýše vstoupil starý Andira, bratr kouzelníkův; v ruce měl strašný kyj a v očích zuřivost ještě strašnější.

„Upír ti vysaje krev, Irapuame, máš-li krev, a ne bláto v žilách, ty, který ohrožuješ starého kouzelníka v jeho chýši.“

Arakém bratra zarazil:

„Klid a mír, Andiro.“

Výsoký, hubený pažé se vzpřímil jako rozzuřený had kaninana, když se chystá napadnout oběť zpředu, opíraje se o ocas. Vrásky se mu prohloubily a stahující se svráštělá kůže odhalila řadu bělostných rovných zubů.

„Odvaž se ještě o krok a Tupanův hněv tě rozdrtí tíhou této suché a hubené ruky!“

„Tupan není v této chvíli s tebou!“ namítl náčelník. Kouzelník se zachechtal a jeho příšerný smích se rozlehl prostorem jako prskání arirani.*

„Slyš jeho hřmění**, bojovníku, a třes se ve svém nitru jako země ve svých hlubinách.“

Pronášeje tato strašná slova, postoupil Arakém do středu chýše; tam zvedl velký kámen a silně zadupal; země se prudce otevřela. Z hluboké jeskyně vycházelo strašlivé sténání, deroucí se ze skalních útrob.

Irapuam se ani nezachvěl, ani na sobě nedal znát strach; cítil však, jak se mu v očích třese světlo a na rtech hlas.

„Pán hromu je s tebou, pán války bude s Irapuamem,“ řekl náčelník.

Rozhněvaný Irapuam opustil chýši; jeho velká postava se za chvíli vnořila do stínů soumraku.

* Brazílský savec, obojživelník, podobný vydře.

** Celý následující výjev je kouzelníkovou lstí. Arakém zřejmě odkryl vchod do podzemní spirálovité chodby. Z druhé strany do ní vnikl vzduch a způsobil „záračné“ strašidelné sténání.

Pažé a jeho bratr spolu důvěrně rozprávěli u dveří chýše.

Martim, dosud překvapený tím, co viděl, nespouštěl oči z hluboké dutiny, kterou starý kouzelník nohou otevřel v podlaze chýše. Vycházel odtamtud přidušený zvuk podobný zvuku vln tříštících se o pobřeží.

Křesťanský bojovník usilovně přemýšlel; nemohl uvěřit, že by bůh Tabazarů propůjčil svému knězi takovou moc.

Arakém pochopil, co se odehrává v cizincově duši, zapálil si dýmku, sáhl po chřestítku a řekl:

„Je čas usmířit Tupanův hněv a utiшит hlas hromu.“

Po těch slovech odešel z chýše.

Irasema se přiblížila k jinochovi; usmívala se a oči jí plály radostí.

„Iraseminu srdci se daří jako rýži v říční vodě. Nikdo neublíží bojovníkovi v Arakémově chýši.“

„Jdi pryč od nepřitele, tabažarská panno,“ odpověděl cizinec drsným hlasem.

A prudce odvrátil tvář od něžných a žalujících dívčinyých zraků.

„Co Irasema učinila, že od ní bílý bojovník odvrací své oči, jako by byla pozemským červem?“

Dívčina slova sladce rozechvěla Martimovo srdce, jako šepot vánku rozechvívá husté listoví palmy. Mladík se na sebe hněval a bylo mu jí líto.

„Neslyšíš, krásná panno?“ zvolal, ukazuje do hlučící dutiny.

„Je to hlas Tupanův!“

„Tvůj bůh promluvil kouzelníkovými ústy:

„Odevzdá-li Tupanova panna cizinci květ svého těla — zemřel...“

Irasema sklíčená hlava poklesla:

„Tvé srdce neslyší Tupanův hlas, bojovníku z dalekých krajů, slyší zpěv světlovlasé dívky, která tě volá!“

Podivný zvuk, vycházející z hlubin země, pojednou ustal; v chýši se rozhostilo takové ticho, že bylo slyšet, jak krev koluje v bojovníkových žilách a jak se chvějí dívčiny rty.

XII

Den potměněl; nastala noc.

Pažé se vrátil do své chýše; nadzvedl opět velký kamenný příklop a uzavřel jím otvor jeskyně. Také Kaubi se vrátil z velké vesnice, kam se odebral se svými bojovníky poté, co prohledali les, pátrající po pitiguarském nepříteli.

Uprostřed chýše mezi sítěmi zavěšenými do čtverce rozprostřela Irasema rohož z karnauby a na ní podávala zbytky zvěřiny a vína ze slavnosti posledního úplňku. Večere chutnala jenom tabažarskému bojovníku, protože jeho ústa nehořkla tíhou srdce, kterou způsobuje smutek.

Pažé naplnil dýmku Tupanovou rostlinou. Cizinec vdechoval čistý noční vzduch, aby ochladil rozbouřenou krev; panna očišťovala svoji duši častými vzdechy z třesoucích se rtů, jako se med očišťuje od plástve.

Kaubi už odešel do velké vesnice; kouzelník nasával velké kotouče dýmu z tabáku, a tím se připravoval pro tajemství posvátného obřadu.

Do zvuků noci zalehne pojednou chvějivý výkřik stoupajíc k obloze.

Martim pozvedne hlavu a naslouchá. Zazní další podobný výkřik. Bojovník zašeptá tak, že ho slyší pouze dívka:

„Zaslechla Irasema křik racka?“

„Irasema zaslechla výkřik ptáka, kterého nezná.“

„To je atiati, mořská volavka, a ty jsi dívka z hor. Nikdy jsi nestoupila k bělostným pobřežím, kde se třítští vlny.“

„Pobřeží patří Pitiguarům, pánům palem.“

Bojovníci velkého národa, sídlící na pobřeží, se sami nazývali Pitiguarové, páni dolin; ale Tabazaarové, jejich nepřátelé, jim posměšně přezdívali Potiguarové, pojídači krabů.

Irasema se bála bílého bojovníka urazit; proto ponechala Pitiguarům jméno, které sami přijali.

Cizinec na okamžik opatrně zmlkl, přemýšlel a pak řekl:

„Rackův skřek je válečným křikem statečného Potiho, přítele tvého hosta!“

Panna se zalekla v obavě o své bratry. Pověst o hrdiném Potim, Zakaúnovu bratru, se rozšířila od mořského pobřeží až k vrcholům Ibiapaby. Skoro ze všech chýší se proti němu ozval výkřik pomsty, protože každý úder jeho silného kyje položil jednoho tabazarského bojovníka do pohřební nádoby.

Irasema se domnívala, že Poti přichází v čele svých bojovníků osvobodit přítele. Byl to jistě on, kdo zastroubil na válečnou trubku pobřežního lidu, když Martim zápasil s Irapuamem. Odpověděla něžně a zároveň smutně:

„Cizinec je zachráněn; Irasemini bratři zemřou, protože ona nepromluví.“

„Zbav svou duši smutku, tabazarská panno; cizinec nezanechá při odchodu na tvém území krvavou stopu jako vyhladovělý tygr.“

Irasema vzala bílého bojovníka za ruku a políbila ji.

„Tvůj úsměv, kouzelníkova dcero, zahnal myšlenku na zlo, které mi chtějí způsobit.“

Martim vstal a zamířil ke dveřím.

„Kam jde bílý bojovník?“

„Vstříc Potimu.“

„Arakémův host nesmí odejít z této chýše, protože by ho Irapuamovi bojovníci zabili.“

„Bojovník žádá o ochranu pouze Boha a své zbraně. Nepotřebuje, aby ho chránili starci a ženy.“

„Co zmůže jediný bojovník proti tisíci bojovníků? Statečný a silný je mravenčík tamanduá, když ho napadnou divoké kočky, ale zdolají ho, protože je jako stín svého těla; jejich zbraně dosahují jen tak daleko jako stín svého těla; jejich zbraně létají vysoko a přímou k cíli jako krahujec.“

„Každý bojovník má svůj den.“

„Nechceš, aby zemřela Irasema, a chceš, aby nechala zemřít tebe!“

Martim zaváhal.

„Irasema půjde vstříc pitiguarskému náčelníku a přinese svému hostu vzkaz bojovníka přítele.“

Pažé se konečně probral ze svého rozjímání. Maraká mu zachrastilo v pravici; kuličky ostře zněly při jeho strnulém a pomalém kroku.

Zavolal dceru stranou:

„Kdyby Irapuamovi bojovníci napadli chýši, zvedni kámen a ukryj cizince v nitru země.“

„Host nesmí zůstat sám; počkej, až se Irasema vrátí. Inuma se dosud neozvala.“

Stařec se znovu usadil v síti. Panna odešla, zavírajíc za sebou dveře chýše.

XIII

Arakémova dcera kráčí vpřed v temnotě; zastavuje se a naslouchá.

Třikrát zaslechne křik racka. Jde k místu, odkud se ozval; přichází k hrázi rybníka, její pohled pátrá ve tmě, ale nevidí to, co hledá.

Jemným, jako šelest kolibříka slabounkým hlasem zašeptá:

„Bojovníku Poti, tvůj bílý bratr tě volá Iraseminy ústy.“

Pouze ozvěna jí odpoví.

„Přichází k tobě dcera tvých nepřátel, protože cizinec tě miluje a ona miluje cizince.“

Hladina jezera se zčeřila a v ní se zjevila postava. Plave ke břehu a vynoří se.

„Jistě tě poslal Martim, protože znáš jméno Potiho, jeho bratra ve válce.“

„Mluv, pitiguarský náčelníku, bílý bojovník čeká.“

„Vrať se k němu a řekni, že ho Poti přišel zachránit.“

„On to ví a poslal mě k tobě.“

„Potiho slova vyjdou z úst jen pro ucho jeho bratra.“

„Počkej tedy, až Arakém odejde a chýše zůstane opuštěna; dovedu tě k cizinci.“

„Nikdy nepřekročil pitiguarský bojovník práh nepřítelovy chýše jinak než jako vítěz, dcero Tabazaru. Přiveď mořského bojovníka sem.“

„Irapuamova pomsta slídí kolem Arakémovy chýše. Přivedl cizincův bratr dost pitiguarských bojovníků, aby ho bránili a zachránili?“

Poti uvažuje:

„Výpravuj, panno hor, co se přihodilo na tvém území potom, když do vašeho kraje přišel mořský bojovník.“

Irasema líčila, jak Irapuam vzplanul hněvem proti cizinci, až Tupanův hlas, vyvolaný kouzelníkem, utišil jeho zuřivost.

„Irapuamova zášť je jako netopýr; utíká před světlem a létá v temnotách.“

Ruka Potiho zakryla náhle dívčina ústa; jeho řeč připomínala vánek:

„Zadrž slovo i dech, panno lesů, nepřítelovo ucho naslouchá ve stínu.“

Listí jemně zapraskalo, jako by po něm přeběhla koroptvička nambú. Nějaký zvuk, vycházející z okraje lesa, proběhl údolím.

Statečný Poti proklouzl travinou jako hbitý krab, od něhož přejal jméno i čílost, a zmizel v hlubokém jezeře. Voda ani nezašplouchala a zavřela nad ním svou lesknoucí se hladinu.

Irasema se vrátila do chýše; v polovině cesty rozeznaly její oči stíny mnoha bojovníků, plazících se po zemi jako velké žáby untaña.

Když Arakém uviděl, že se Irasema vrací, odešel.

Tabažarská dívka vyprávěla Martimovi, co slyšela od Potiho; křesťanský bojovník prudce vstal a chtěl běžet bránit svého pitiguarského bratra. Irasema oví-
nula jeho šíjí krásnými pažemi.

„Náčelník tě nepotřebuje; je synem vod a vody ho chrání. Cizinec uslyší později přítelova slova.“

„Irasemo, je čas, aby tvůj host opustil kouzelní-
kovu chýši a tabažarské území. Nemá strach z Ira-
puamových bojovníků, má strach z očí Tupanovy
panny.“

„Mé oči před tebou prchnou.“

„Raději ať před nimi uprchnou cizinec, jako sova
oitibó před jitřní hvězdou.“

Martim se měl k odchodu.

„Jdi, nevděčný bojovníku; jdi a zabij nejdřív svého
bratra a pak sebe. Irasema tě bude následovat až na
radostné nívy, kam odcházejí stíny těch, co zemřeli.“

„Zabít svého bratra říkáš, krutá panno?“

„Tvá stopa povede nepřitele tam, kde se skrývá
bojovník z doliny.“

Martim se zastavil uprostřed chýše, oněměl a ne-
hýbal se. Irasema se obávala na něho pohlížet, a ne-
upírala oči na jeho stín, jež vrhal plamen na chatr-
nou stěnu chýše.

Chlupatý pes ležící u ohniště dával znamení, že se
blíží přátelé. Dveře, spletené ze stonků karnaúby,
byly zvencí otevřeny. Vešel Kaubi.

„Vino z kažů pomátlo mysl bojovníků; přicházejí
napadnout cizince.“

Panna prudce vstala.

„Zdvihni kámen, který uzavírá jícen Tupanův, aby
ukryl cizince.“

Tabažarský bojovník pozvedl těžkou desku a pře-
vrátil ji.

„Synu Arakémův, polož se ve dveřích chýše a ať
už nikdy nevstaneš se země, jestliže jediný bojovník
přejde přes tvé tělo.“

Kaubi uposlechl a dívka zavřela dveře.

Po krátké chvíli zazní v blízkosti ryk bojovníků;
mísí se rozhněvané hlasy Irapuama a Kaubiho.

„Už přicházejí; Tupan však zachrání svého hosta.“

Vtom jako by bůh hromu uslyšel slova své panny
kněžky, z jícnu, zpočátku němého, se ozvalo duté za-
hřmění.

„Slyš! To je hlas Tupanův.“

Irasema sevře bojovníkovu ruku a vede ho k okraji
jeskyně. Oba mizejí v útrokách země.

XIV

Tabažarští bojovníci, vydráždění množstvím vypí-
tého pěnivého vína z kažů, se rozohnili Irapuamo-
vým hlasem, který je tolikrát vedl k vítězství, kolikrát
je vedl do boje.

Vino zažene tělesnou žízeň, ale zažehne jinou větší,
žízeň v ukrutné duši. Řvou a přísahají pomstu odváž-
nému cizinci, který klade odpor jejich zbraním, a
uráží tím boha jejich otců i náčelníka války — před-
ního tabažarského hrdinu.

Poskakují zuřivě a prodírají se tmou; červené světlo
dřeva ubiratanu, zářící do daleka, je vede k Araké-
mově chýši. Chvillemi vstávají se země ti, kdo přišli
první hlídat nepřitele.

„Pažé je v lese!“ šeptají.

„A cizinec?“ táže se Irapuam.

„V chýši s Irasemou.“

Velký náčelník se vrhá strašným skokem vpřed; už dorazil ke dveřím chýše a s ním i jeho stateční bojovníci.

Kaubi leží ve dveřích; jeho zbraně chrání chýši do dálky jednoho skoku divoké kočky marakažá.

„Zbabělí jsou bojovníci, kteří útočí v houfu jako divocí vepři. Jaguár, pán lesa, a krahujec, pán oblaků, napadá nepřítelů vždy sám.“

„At zhyne huba neomalená, která pozdvihuje hlas proti nejudatnějšímu z tabažarských bojovníků!“

Po těchto slovech zvedne Irapuamova ruka mocný kyj, ale zarazí se ve vzduchu; v hlubinách země to znovu dunivě zaskučí jako tenkrát, když Arakém volal děsivý Tupanův hlas.

Bojovníci spustí strašlivý křik, obklopi svého náčelníka a vlekou ho z osudného místa, pryč od Tupanova hněvu popuzeného proti nim.

Kaubi se opět položí na prahu chýše; jeho oči podřimují, ale jemný sluch bdí i ve spánku. Tupanův hlas zmlkl.

Irasema a křesťan, ztraceni v útrokách země, sestupují do hluboké jeskyně. Náhle zaslechnou hlas, dunivě se odrážející od skalní chodby:

„Slyší mořský bojovník hlas svého bratra?“

„To je Poti, přítel tvého hosta,“ praví křesťan dívce. Irasema se poleká:

„On mluví Tupanovými ústy.“

Konečně Martim Pitiguarovi odpovídá:

„Slova Potiho vnikají do duše jeho bratra.“

„Žádné jiné ucho nenaslouchá?“

„Jen ucho panny, která dvakrát v čase jednoho slunce zachránila život tvého bratra!“

„Žena je slabá, Tabažara zrádce a Žakaúnův bratr je opatrný.“

Irasema povzddechla a položila hlavu na jinochova prsa.

„Irasemin pane, zacpi její uši, aby neslyšela.“

Martim jemně odstrčil její něžné čelo.

„Nechť náčelník Pitiguarů mluví, naslouchají mu jen přátelské a věrné uši.“

„Ty nařizuješ. Poti mluví. Dříve než vystoupí slunce nad pohoří, musí mořský bojovník odejít k břehům, kde hnízdí volavky; mrtvá hvězda ho povede k bělostnému pobřeží. Nikdo z Tabažarů ho nebude pronásledovat, protože válečná trubka Pitiguarů zahřmí od hor.“

„Kolik pitiguarských bojovníků provází svého udatného náčelníka?“

„Žádný; Poti přišel sám. Když zlí lesní duchové odloučili mořského bojovníka od jeho bratra, šel Poti po stopě. Srdce mu nedovolilo, aby se vrátil a zavolal bojovníky ze své vesnice; poslal však věrného psa k velkému Žakaúnovi.“

„Pitiguarský náčelník je sám; nesmí zahřmít válečná trubka, která by proti němu svolala všechny tabažarské bojovníky.“

„Musí to být, aby byl zachráněn bílý bratr. Poti se Irapuamovi vysměje, jako se vysmíval, když jich proti tobě útočilo sto.“

Kouzelníková dcera, tiše naslouchající, se naklonila ke křesťanovu uchu:

„Irasema chce zachránit tebe i tvého bratra; má svůj úmysl. Pitiguarský náčelník je statečný a odvážný; Irapuam je chytrý a zrádný jako pták akauán. Padneš dřív, než dorazíš do lesa, a tvůj bratr z jiných končin padne s tebou.“

„Co učiní tabažarská panna, aby zachránila cizince a jeho bratra?“ otázal se Martim.

„Zrodí se luna květů. To je čas slavnosti, kdy tabažarští bojovníci tráví noc v posvátném háji a přijímají od kouzelníka radostné sny. Až všichni usnou, opustí bílý bojovník území Ipú a Iraseminy oči, ne však její duši.“

Martim přivinul dívku k hrudi; hned ji však odstrčil. Dotek jejího těla, sladkého jako lesní lilie a hebkého jako kolibříkovo hnízdo, rozbolel jím jeho srdce, protože mu připomněl strašlivá kouzelníková slova.

Křesťan oznámil Potimu Irasemin úmysl; pitiguarský náčelník, opatrný jako mravenečník tamandua, se zamyslel a odpověděl:

„Moudrost promluvila ústy tabažarské panny. Poti vyčká zrození luny.“

XV

Vzšel nový den a opět pohasl.

V Arakémově chýši už září oheň, společník noci. Na modrém nebi se zvolna pohybují mlčenlivé hvězdy, dcery luny, a očekávají návrat vzdálené matky.

Martim se příjemně ukolébává; a jako se bělostná sít kývá sem a tam, tak kolísá i jeho mysl od jedné touhy k druhé. Tam v dáli ho očekává s čistou náklon-

ností světlovlasá dívka; zde se na něj usmívá se žhoucí láskou snědá panna.

Irasema se zlehka opře o držadlo sítě; její černé a jiskrné oči, něžné oči drozda sabiá, hledají Martima a pronikají mu do duše. Jinoch se usmívá, dívka se chvěje; naklání smyslné tělo, jako krásný ptáček saí, přitahovaný hadem, a nakonec klesne na bojovníkovu hruď.

Už ji cizinec tiskne v náručí; a jeho dychtivá ústa hledají její ústa, která už čekají, aby oslavila v této bráně duše zasnoubení lásky.

V tmavém koutě bolestně zasténal starý pažé, ponořený v hluboké rozjímání a odpoutaný od věcí tohoto světa. Předvídá snad srdce to, co oči nevidí? Nebo se v Arakémově duši rozezvučela neblahá předtucha pro národ jeho potomků?

To nikdo neví.

Křesťan jemně odstrčil indiánskou dívku. Neza nechá stopy neštěstí v pohostinné chýši. Zavírá oči, aby neviděl, a v představách naplňuje svoji duši jménem i uctíváním svého Boha:

„Pane Ježíši... Pane Ježíši...“

Do nitra bílého bojovníka se vrací klid, ale pokaždé, když jeho zrak utkví na tabažarské panně, cítí, jak mu v žilách proudí žhavý plamen. Právě tak i neopatrné děcko, prohrabující řeřavé uhlí mocného ohně, z něhož vyskakují planoucí jiskry, si popálí tváře.

Martim přivírá zrak, avšak v podvědomí mu vystává obraz dívky, snad ještě krásnější. Marně přivolává spánek na unavená víčka: jemu navzdory se otvírají.

Nebe sesílá do jeho usouzené mysli vnučnutí.

„Sličná panno divočiny, toto je poslední noc, v níž tvůj host spí v Arakémově chýši, a už nikdy do ní nevstoupí pro tvé i své dobro. Postarej se, aby jeho spánek byl radostný a šťastný.“

„Poruč, a Irasema tě uposlechně. Co může udělat pro tvoji radost?“

Jinoch promluvil tlumeně, aby ho starý paže neslyšel:

„Tupanova panna střeží sny žuremy, které jsou sladké a příjemné!“

Smutný úsměv sevřel Iraseminy rty:

„Cizinec bude navždy žít ve spojení s bílou dívkou; nikdy už nespátí jeho oči Arakémovu dceru, a přeje si už, aby spánek zavřel jeho víčka a sen ho zanesl do země jeho bratří!“

„Spánek je odpočinkem bojovníka,“ řekl Martim, „a sen je radostí duše. Cizinec nechce s sebou odnést smutek z pohostinné země ani jej zanechat v Irasemině srdci!“

Dívka se ani nepohnula.

„Jdi a vrať se s Tupanovým vínem.“

Když se Irasema vrátila, paže už v chýši nebyl; panna vynála ze zašatří nádobku, kterou měla ukrytou pod bílou bavlněnou košílkou, protkávanou peřím. Martim jí ji vytrhl a dychtivě sál kapky zeleného a hořkého nápoje.

Teď mohl žít s Irasemou a sbírat s jejích rtů polibky, které tam vybujelely mezi úsměvy jako plody v koruně květu. Mohl ji milovat a vysát z lásky med i vůni a nezanechat přítom v dívčinych prsou jed.

Požítkem byl život, protože jej teď cítil silněji

a prudčeji; zlem byly sen a představa, že dívka mu náleží jen v myšlenkách.

Irasema stísněně vzdychla a poodešla.

Náruč i rty spícího bojovníka se rozevřely; zaznělo sladce dívčino jméno.

Holubička žuriti, bloudící lesem, zaslechně něžné zavrkání svého druha; zamává křídly a letí k němu do teplého hnízdečka. Zrovna tak se stulila dcera divočiny do bojovníkovy náruče.

Když nadešlo jitro, zastihlo Irasemu ještě schoulenou jako motýla, spícího uvnitř nádherného kaktusu. Stud vznítil v její krásné tváři živou červen; a jako se v ranních červánkách zatřpytí první sluneční paprsek, tak se rozzářil v jejích rozpálených lících první úsměv manželky, jitřenka prožitě lásky.

Žandaia odlétla při rozednění, a do chýše se už nevrátila.

Když Martim viděl, jak se dívka přivinula k jeho srdci, nepřestával snít; přivíral oči a opět je otvíral.

Válečný pokřik bojovníků, znějící údolím, vytrhl ho ze sladkého klamu; cítil, že už nesní, že žije. Jeho krutá ruka utlumila na dívčinyh rtech polibek, který se tam chvěl.

„Iraseminy polibky jsou sladké ve snu; bílý bojovník si jimi naplnil duši. Ale ve skutečnosti jsou rty Tupanovy panny hořké a bodají jako trny žuremy.“

Arakémova dcera ukryla své štěstí v srdci. Byla bojácná a neklidná jako pták, který cítí na obzoru bouři. Rychle se vzdálila.

Růční vody omyly cudné tělo novomanželčino.

Tupan už neměl svou kněžku pannu v zemi Tabaržarů.

Na obzor se vyhoupl bělostný kotouč luny. Panna nebes bledne zářivým slunečním světlem, jako tvář manželčina ztrácí barvu bojovníkovou láskou.

„Žasí! ... Naše máti...“ volali tabažarští bojovníci. A napínajíce luky, posílali k nebi s deštěm šípů píseň k oslavě nové luny:

„Na nebi vyšla matka bojovníků; už obrací tvář, aby viděla své děti. Přináší vodu, která plní řeky i dužinu plodu kažů.“

Už přišla luna, manželka slunce; už se usmívá na pozemské panny, své dcery. Její sladká zát' vznítí lásku v srdci bojovníků a oplodní luno mladé matky.“

Den se chýlí k večeru.

Ženy a děti nečinně odpočívají na prostranné návsi; jinoši, kteří dosud nezískali válečné jméno nějakým skvělým činem, běží do údolí.

Bojovníci následují Irapuama do posvátného háje, kde je očekává paže i jeho dcera k obřadům tajemství žuremy. Irasema už zapálila ohně radosti, Arakém sedí nehybně a v extázi v oblacích kouře.

Každý bojovník, který se přiblíží, klade k jeho nohám obětní dar Tupanovi. Jeden přináší bohatý úlověk, druhý kaši z manioky, třetí zas chutné ryby traíry. Starý paže, jemuž jsou dary určeny, přijímá je pohrdavě.

Když se všichni usadí kolem velkého ohně, nařídí Tupanův vyslanec jedním pokynem, aby byli zticha, a naplněn bohem, který v něm přebývá, provolá třikrát strašlivé jméno:

„Tupan!... Tupan!... Tupan!...“

Ozvěna to ve skaiách opakuje do dálky.

Irasema přichází s nádobou plnou zelené tekutiny. Arakém stanoví každému bojovníkovi sny a rozděluje víno z žuremy, které odnáší každého udatného Tabažaru do nebes.

Jeden Tabažara, velký lovec, sní o tom, že jeleni a paky* běží vstříc jeho šípům a že je šipy probodávají; nakonec unaven lovem vykope v zemi bukan a upeče na rožni takové množství zvěřiny, že by ji do roka nesnědlo ani tisíc bojovníků.

Jiný, ohnivý v lásce, sní, že nejkrásnější tabažarské panny opouštějí domovy svých rodičů a následují ho jako zajatkyňe jeho vášně. Sít žádného náčelníka nikdy nekolébalo rozkošnější laskání, než jaké on prožívá ve svém vytržení.

Hrdina sní o hrůzyplných bitvách a potyčkách, z nichž vychází jako vítěz plný slávy a úcty.

Stařec se zrodí znovu v čtném potomstvu a jako suchý kmen, z něhož vyráží nově a silné výhonky, se znovu pokrývá květy.

Všichni pocítují tak živé a trvalé štěstí, že za jedinou noc prožívají několik lun. Ústa šeptají, pohyby mluví; a paže, který všechno vidí a slyší, ukládá tajemství do nitra své duše.

Jakmile Irasema podala náčelníkům Tupanův nápoj, odesla z háje. Obřad nedovoloval, aby byla přítomna spánku bojovníků a slyšela je mluvit ze sna. Šla přímo do chýše, kde ji očekával Martim.

„Vezmi si své zbraně, blíly bojovníku, je čas odejít.“

„Zaved mě tam, kde je můj bratr Poti.“

* Paka čili tlamák bahenni je hlodavec z čeledi morčat.

Dívka zamířila do údolí; křestan šel za ní. Došli ke skalnímu svahu, který se na pokraji přírodní nádrže ztrácel v husté zeleni.

„Zavolej svého bratra!“

Martim vyrazil skřek jako racek. Kámen uzavírající vchod do jeskyně se zvrátil a ve stínu se zjevila postava bojovníka Potiho.

Oba bratři přitiskli čelo k čelu a hrud k hrudi, aby ukázali, že mají jen jednu hlavu a jedno srdce.

„Poti je spokojen, že vidí svého bratra, kterého zlý lesní duch uloupil jeho očím.“

„Šťastný je bojovník, který má po boku přítele, jako je udatný Poti; všichni ostatní bojovníci mu závidí.“

Irasema povzddechla při pomyslení, že Pitiguarova náklonnost postačí k cizincovu štěstí.

„Tabažarští bojovníci spí. Arakémova dcera cizince povede.“

Dívka šla napřed; oba bojovníci za ní. Když ušli vzdálenost, jakou uletí volavka při jednom vzletnutí, pitiguarský náčelník zneklidněl a zašeptal Martimovi do ucha:

„Naříd kouzelníkově dceři, aby se vrátila do chýše svého otce. Zdržuje pochod bojovníků.“

Martim se zarazil; ale moudrý a přátelský hlas pronikl mu do srdce. Přistoupil k Irasemě a promluvil co nejněžnějším hlasem, aby zmínil dívčinu tesknotu:

„Čím hlouběji vnikne kořen rostliny do země, tím těžší je ho vytrhnout. Každý Irasemin krok na cestě odchodu je kořenem, který poutá srdce jejího hosta.“

„Irasema tě chce doprovázet až tam, kde končí tabažarské území, aby se mohla vrátit s klidem v srdci.“

Martim neodpověděl. Pokračovali v chůzi a s nimi

kráčela noc; hvězdy počínaly blednout a svěžest svítání rozveselila les. Na nebi se objevily ranní obláčky, bělostné jako bavlna.

Poti se rozhlédl po lese a zastavil se. Martim porozuměl a řekl Irasemě:

„Tvůj host už nekráčí po tabažarském území. Nadešla chvíle, aby ses od něho odloučila.“

XVII

Irasema položila ruku na prsa bílého bojovníka:

„Dcera Tabažarů opustila už území svých otců; nyní může mluvit.“

„Jaké tajemství chováš ve své hrudi, spanilá panno divočině?“

„Irasema se už nemůže od cizince odloučit.“

„Musíš to být, Arakémova dcero. Vrat se do chýše svého starého otce, který tě očekává.“

„Arakém nemá už dceru.“

Martim namítl drsně a přísně:

„Jediný bojovník mého národa nezanechal nikdy hostitelovu chýši jako vdovu po její radosti. Arakém obejme svoji dceru, aby nemusel nevděčnému cizinci zlořečit.“

Dívka sklonila hlavu; zahalila se dlouhými černými copy, které se jí rozhodily po šíji, a zkrfžila krásné paže přes klín, aby ukryla svůj stud. Růžový kaktus, který se už rozvinul v krásnou květinu, skrývá tak v poupěti voňavý květ.

„Irasema půjde s tebou, bílý bojovníku, protože už je tvou manželkou.“

Martim strnul.

„Zlí noční duchové pomáti Iraseminu mysl.“

„Bílý bojovník snil, když Tupan opustil svou pannu.
Kouzelníkova dcera zradila tajemství žuremy.“

Jinoch si zakryl tvář.

„Božel...“ zvolaly jeho třesoucí se rty.

Oba zůstali němí a ani se nepohnuli.

Konečně řekl Poti:

„Tabažarští bojovníci se probouzejí.“

Dívčino srdce, právě tak jako cizincovo, nedbalo hlasu opatrnosti. Slunce vyšlo nad obzor a jeho velkolepá zář sestoupila z hor na lesy. Poti stál tiše a mlčky jako podřatý kmen a čekal, až se jeho bratr bude mít k odchodu.

První promluvila Irasema:

„Pojď, dokud nevkrочиš na pobřežní pláže Piti-guarů, hrozí tvému životu nebezpečí.“

Martim tiše sledoval dívku, proplétající se mezi stromy jako divoký králík kutia. Smutek mu svíral srdce; avšak vlna vůně, kterou běžící krásná Tabažara zanechávala ve vánku, rozněcovala lásku v bojovníkově nitru. Jeho krok byl pomalý, prsa těžce oddechovala.

Poti přemýšlel. V jeho jinošské hlavě sídlil duch zdatného muže. Piti-guarský náčelník si říkal, že láska je jako opojný nápoj kauim; jeho střídme pítí bojovníka posiluje, přílišné požívání ubíjí hrdinovu odvalu. Věděl, jak rychlé jsou nohy Tabažarů, a čekal na okamžik, kdy země při obraně přitele.

Když den posmutněl večerními stíny, zastavil se Martim uprostřed pralesa. Poti zažehl oheň pohostinnosti. Dívka rozvinula bělostnou bavlněnou síť

s třásněmi z tukanova peří a zavěsila ji do větví stromu.

„Irasemin manžel, tvá síť tě očekává.“

Arakémova dcera se posadila opodál na kořen stromu jako osamělá laň, kterou její nevděčný druh vyhnal z úkrytu. Piti-guarský bojovník zmizel v hustém listoví.

Martim smutně mlčel, podoben kmeni, s něhož vítr serval krásnou liánu, která ho ovíjela. Vanoucí větrík přinesl zašeptání:

„Irasema!“

Byl to hlas druhá; zbloudilá laňka našla sladký útulek.

Les dýchal jemnou opojnou vůní a vydával lahodné zvuky; vzdechy srdce se mísily s šepotem pustiny. Byla to slavnost lásky i zpěv zásnub.

Ranní světlo už vniklo do lesní houštiny. Vážný a zvučný hlas Potiho zazněl do šumění pralesa:

„Tabažarský lid pochoduje lesem!“

Irasema se vytrhla z paží, které ji objímaly, a od rtů, které ji držely v zajetí; vyskočila ze sítě jako rychlá křepečka zabelé, uchopila manželovy zbraně a vedla Martima pralesem.

Opatrný Poti občas naslouchal útrobám země; jeho hlava se těžce obracela z jedné strany na druhou, jako mrak, který se válí nad skalním vrcholem při prudkých závanecch blížící se bouře.

„Co slyší ucho bojovníka Potiho?“

„Rychlý krok tabažarského lidu. Běží jako tapír prodírající se lesem.“

„Piti-guarský bojovník je emu, který létá nad zemí; budeme ho následovat jako jeho křídla,“ řekla Irasema.

Náčelník znovu potřásl hlavou:

„Zatímco mořský bojovník spal, nepřítel běžel. Ti, co vyšli první, postupují a už se blíží s napjatými luky.“

Stud sevřel Martimovo srdce:

„Prchni, náčelníku Poti, a zachraň Irasemu. Ať zemře jen špatný bojovník, který neuposlechl hlasu svého bratra a prosby své manželky.“

Martim chtěl jít zpět.

„To nepromluvila duše mořského bojovníka. Poti a jeho bratr mají jen jeden život.“

Irasema nepromluvila, jen se usmála.

XVIII

Les se otřásá těžkým dupotem tabažarského lidu.

První se objevuje mezi stromy velký Irapuam. Jeho zrudlý zrak užířel bílého bojovníka v oblaku krve; ž jeho vyklenuté hrudi se dere divoký tygří řev.

Tabažarský náčelník a jeho lid se chystají vrhnout na uprchlíky jako vzbouřené vlny, které se třišťi o pobřeží v Mokoripe.

Vtom zašteká divoký pes.

Martimův přítel vyrazí radostný výkřik:

„Potiho pes ti přivádí na pomoc bojovníky jeho kmene.“

Lesem drsně zavřeští válečný roh Pitiguarů. Velký Žakaúna, pán mořských pláží, přišel od Volavčí řeky se svými nejlepšími bojovníky.

Pitiguarové přijímají první nepřítelův nápor na nabroušených špicích svých šípů, které vystřelují z luku ve svazcích, jako vystrkuje díkobraz koandu své

ostny. Hned potom zazní válečný pokřik, vzdálenost se zkracuje a rozpoutá se boj tváří v tvář.

Žakaúna napadl Irapuama. Následuje strašlivý zápas, který by stačil pro deset udatných, a přece dosud nevyčerpal sílu velkých náčelníků. Když se jejich dva kyje setkají, celá bitva se zachvěje až do útrobu jako jediný bojovník.

Irasemin bratr zamířil k cizinci, který vytrhl Arakému dceru z pohostinné chýše. Vede ho touha pomstě; pohled na sestru vydražďuje v jeho prsou hněv. Kaubi zuřivě napadá nepřítele.

Irasema, přimknutá k boku svého manžela, vidí zdáli Kaubiho a praví:

„Irasemin pane, vyslyš úpěnlivou prosbu své otrokyně, neprolévej krev Arakéмова сына. Má-li bojovník Kaubi zemřít, ať zemře mou rukou, ne tvou.“

Martim se zděšeně zahledí do dívčiny tváře:

„Irasema zabije svého bratra?“

„Irasema chce, aby Kaubiho krev potřísnila spíše její ruku než tvoji, protože Iraseminy oči hledí na tebe, a ne na sebe.“

Bojovníci se utkají. Kaubi bojuje zuřivě, křesťan se jen brání; avšak šíp v napjatém manželčině luku chrání bojovníkův život proti nepřítelovým úderům.

Poti už zdolal starého Andiru a mnoho bojovníků srazil v zápase jeho statný kyj. Martim mu přenechává Arakéмова сына a běží na Irapuama.

„Žakaúna je velký náčelník; jeho válečný náhrdelník se třikrát vine* kolem šje. Tabažara patří bílému bojovníku.“

* Každý Indián si dělal ze zubů přemožených nepřátel náhrdelník, který nosil jako odznak statečnosti.

„Pomsta je bojovníkovou ctí, a Žakaúna si váží přítele Potiho.“

Velký pitiguarský náčelník se svým hrozným kyjem odstoupil. Rozvinul se boj mezi Irapuamem a Martimem. Křesťanův meč udeřil o divochův kyj a rozbil se na kusy. Tabažarský náčelník se přiblížil k bezbranné protivníkovi hrudi.

Irasema zasyčela jako chřestýš a vrhla se proti zuřivému tabažarskému bojovníkovi. Tvrdá zbraň se zachvěla v mohutné náčelníkově pravici a odumřelá paže mu klesla.

Zazněl pokřik vítězství. Pitiguarští bojovníci, vedení Žakaúnou a Potim, vyčistili les. Prchající Tabažarové ochránili svého náčelníka před nenávisťí Arakémovy dcery, která by ho byla mohla zničit, jako ničí žandaia vzrostlý kokosovník, když mu rozklívá kůru.

Iraseminy oči, rozhlížející se lesem, viděly, jak je zem pokryta mrtvolami jejích bratří; a v dálce spatřily tlupu tabažarských bojovníků, prchajících v černém oblaku prachu. Krev, která do růžova zbarvila půdu, byla táž ohnivá krev, jež jí planula ve tvářích studem.

Její krásná líc se zarosila slzami.

Martim se vzdálil, aby se Irasema nemusela stydět za svůj smutek.

XIX

Poti se vrátil z pronásledování nepřítele. Jeho oči se naplnily radostí, když spatřil, že bílý bojovník je zdráv.

Provázet ho věrný pes, olizující si ještě z vousů kapky sedlé tabažarské krve, jíž se byl nasýtil; pán ho

hladil, spokojen s jeho odvahou a oddaností. Vždyť to on zachránil Martima tím, že sem s takovou námahou přivedl Žakaúnovy bojovníky.

„Žlí lesní duchové mohou zas odloučit blého bojovníka od jeho pitiguarského bratra. Ode dneška tě bude provázet pes, aby ti Poti mohl třeba i zdaleka přispěchat na pomoc.“

„Pes je však tvůj druh a věrný přítel.“

„Bude větším druhem a přítelem Potiho, bude-li sloužit spíše jeho bratru než jemu. Říkej mu Žapi* a on bude tou hbitou nohou, jíž z dálky poběžíme jeden k druhému.“

Žakaúna dal znamení k odchodu.

Pitiguarští bojovníci kráčeli k oživeným břehům řeky, z níž pijí volavky; stála tam velká vesnice pánů dolin.

Slunce zapadlo a znovu se vyhouplo nad obzor. Bojovníci došli k místu, kde se pohoří snižuje ke stepi; minuli už tu část hory, kterou Tupanův lid nazýval Ibiapina**, protože byla zbavena stromoví a byla holá jako vodní hlodavec kapivara.

Poti zavedl křesťana tam, kde rostla vysoká košatá palma žatobá, stojící v popředí všech stromů na nejvyšším výčnělku pohoří; když na ni dopadla sluneční záře, zdálo se, že její nesmírná koruna zametá oblouhu.

„Na tomto místě se narodil tvůj bratr,“ řekl Pitiguara.

Martim přitiskl hruď k přátelskému kmeni:

„Žatobá, která jsi viděla zrození mého bratra, cizinec tě objímá.“

* Žapi znamená doslova „naše noha“.

** Ibiapina doslova „holá země“.

At tě roztráští blesk, strome bojovníka Potiho, jestliže ho jeho bratr opustí.“

Pak náčelník pravil:

„Žakaúna nebyl ještě bojovníkem, když největší náčelník Žatobá vodil Pitiguary k vítězství. Hned jak přišly velké vody, odešel do hor. Když došel sem, nařídil postavit vesnici, aby byl nepříteli nablízku a mohl jej víckrát porazit. Táž luna, která ho viděla přicházet, osvětlovala síť, v níž mu Saí, jeho manželka, dala dalšího bojovníka jeho krve. Měsíční světlo se rozlévalo po listech žatoby a úsměv po rtech statného muže, který dostal její jméno i sílu.“

Irasema se přiblížila.

Jestliže se hrdliče lovicí v písku vzdálí její druh, poletuje neklidně z větve na větev a cukruje, aby se jí vzdálený přítel ozval. Stejně tak bloudila dcera lesů po svazích, prozpěvujíc prostou a líbeznou píseň.

Martim ji přivítal pohledem, v němž se zračila celá jeho duše; a odváděje manželku na straně srdce a přítelky na straně síly, vrátil se do pitiguarské osady.

XX

Luny přibývalo.

Slunce již třikrát vyšlo a zapadlo od doby, kdy Martim a Irasema přebývali na území Pitiguarů, pánu pobřeží Kamusimu a Akaraku. Cizinci měli svoji síť v prostorné Žakaúnově chýši. Potěšení hostit bílého bojovníka si ponechal statečný náčelník pro sebe.

Poti opustil domov a doprovázel Martima, svého bratra z války, do chýše svého vlastního bratra, proto-

že chtěl využít každé chvíle pro přátelské city, jimiž srdce mořského bojovníka překypovalo.

Stíny už mizely z tváře země; Martim však pozoroval, že ode dne bitvy dosud nevymlizel stín z tváře manželčiny.

„Smutek stldl v Irasemině duši!“

„Radost přichází manželce jen od tebe; jakmile ji opustí tvoje oči, naplní se její oči slzami.“

„Proč pláče dcera Tabažarů?“

„Toto je vesnice Pitiguarů, nepřítel mého lidu. Irasemin zrak už spatřil lebku svých bratří, naraženou na kůlu palisádové ohrady; její ucho už zaslechlo zpěv smrti zajatých Tabažarů; ruka se už dotkla zbraní zbarvených krví jejich otců.“

Manželka položila obě ruce na bojovníkova ramena a sklonila se k jeho hrudi:

„Irasema vytrpí vše pro svého bojovníka a pána. Plod ata je sladký a lahodný, ale když jej pomackají, zkyse. Tvá manželka chce, aby její láska naplnila tvé srdce sladkostí medu.“

„Navrátí se tedy klid do duše tabažarské dcery; Irasema opustí vesnici nepřítel svého lidu.“

Křestan se odebral do Žakaúnovy chýše. Velký náčelník se zaradoval, když spatřil svého hosta; radost však brzy zmizela z jeho hrdinné tváře. Martim řekl: „Bílý bojovník odchází z tvé chýše, velký náčelníku.“

„Něco ti chybí v Žakaúnově vesnici?“

„Nic nechybí tvému hostu; byl zde štašten, ale hlas srdce ho volá jinam.“

„Odejdi tedy a vezmi si, co potřebuješ na cestu. At tě Tupan posilní a přivede znovu do této chýše, aby Žakaúna mohl oslavit tvůj příchod.“

Přišel Poti; když se dověděl, že se mořský bojovník chystá odejít, řekl:

„Tvůj bratr půjde s tebou.“

„Potiho bojovníci potřebují svého náčelníka.“

„Nechčeš-li, aby šli s Potim, povede je k vítězství Žakaúna.“

„Potiho chýše bude opuštěná a smutná.“

„Opuštěné a smutné bude srdce tvého vzdáleného bratra.“

Mořský bojovník opouští břehy Volavčí řeky a odchází do krajů, kde zapadá slunce. Manželka i přítel ho následují.

Jdou podél úrodného pohoří, kde hojnost plodů podporovala vytváření velkého množství much, podle nichž dostalo jméno Meruoka.

Překračují území, které omývá Volavčí řeka, a v dálce na obzoru vidí vysoké horstvo. Den dohasíná. Od moře letí černý mrak; jsou to supi urubu, kteří se na pobřeží živí masitými odpadky a s večerem se navrací do svých hnízd.

Poutníci přenocovali v Uruburetamě*. Když slunce vyšlo podruhé, dospěli k břehům řeky, která vyvěrá v horském předělu a stéká do roviny, kroutic se jako had. Ustavičné zákruty klamou na každém kroku poutníka, který sleduje její klikatý tok; proto byla nazvána Mundaú, Klikatá řeka.

Když Martim při dalším východu slunce krácel podél šťavnatých břehů, spatřil zelené moře a bílé písčiny, kde šumějící vlny někdy vzlykavě naříkají a jindy zuřivě řvou, rozstříkující se do chomáčů pěny. Oči bílého bojovníka se zahleděly do nesmírných

* Pohoří „Supí hnízdo“.

dálek; jeho hruď prudce vydechovala. Moře líbalo též bílé písčiny řeky Potengi, jeho rodnou kolébku, kde spatřil světlo Ameriky. Vrhł se do vln a představenoval si, že své tělo koupe ve vodách domova, tak jako koupal svou duši v touze po něm.

Irasema cítila, jak jí pláče srdce; netrvalo však dlouho a Martimův úsměv je utišil.

Mezitím ulovil Poti z vrcholku skaliska chutnou rybu kamoropim, která si hrála v malém zálivu Klíkaté řeky, a připravil z ní k obědu pečení.

XXI

Slunce už sestupovalo z nebeských výšin.

Cestující došli k ústí řeky, v níž se velice rozmanžují chutné ryby traíry; její břehy jsou obydleny kmenem rybářů velkého národa Pitiguarů.

Přijali cizince se štědrou pohostinností, která byla zákonem jejich náboženství, a Potiho s úctou, jaká náležela tak velkému bojovníkovi a bratru Žakaúny, největšího náčelníka silného pitiguarského lidu.

Abý náčelník kmene mohl putující při odchodu doprovodit a oni si přitom odpočinuli, vzal Potiho, Martima i Irasemu na vor žangadu, napnul plachtu po větru a vezl je velmi daleko podél pobřeží. Rybáři doprovázeli náčelníka na svých žangadách; vzduch se otřásal jejich tesklivým zpěvem i bzukotem velkých včel urasá, který se podobá skučení větru.

Opodál vjezdu do přístavu Pirokvara, spíše směrem k pohoří, sídlil kmen lovců. Bydleli na březích řeky Soipé, porostlé hustými lesy, kde byla hojnost

jelenů, tučných pak i ptáků žaků. Proto obyvatelé dali těmto končinám jméno Území lovu.

Náčelník lovců, Žaguarasú, měl chýši na břehu jezera, vytvořeného řekou poblíž moře. Přichozí tam našli útulek i stejné přivítání, jakého se jim dostalo od rybářů.

Když poutníci odešli ze Soipé, přebrodivili řeku Taibu, po jejíchž březích se potulovaly skupiny divokých vepřů; poněkud dále se rozkládal kraj Kauipé, kde se vyrábělo výborné víno z plodu kažů.

Když znovu vyšlo slunce, uviděli poutníci hezkou říčku, která se vlévala do moře, vytvářejíc v poddajné skále prohlubeň.

V dále se na obzoru rýsoval vysoký písečný pahorek, bělostný jako mořská pěna. Jeho nejvyšší výběžek připomínal lysou hlavu kondora, očekávajícího bouři, která přichází z oceánu.

„Zná Poti ten velký písečný pahorek?“ otázal se křesťan.

„Poti zná celou zemi, jež patří Pitiguarům, od břehů Velké řeky, tvořící mořské rameno, až k břehům řeky, kde žije jaguár. Byl už na vrcholku Mokoripe a viděl odtamtud, jak po moři běží velké čluny bílých bojovníků, tvých nepřátel, kteří jsou v Mearimu.“

„Proč říkáš velkému písečnému návrší Mokoripe?“*

„Rybář z pobřeží, plující po voru tam, kde létá racek, je smutný, když se vzdálí od země a od své chýše, v níž spí synové jeho krve. Když se otočí a jeho oči spatří písečnou výšinu, potěšení se navrací do jeho

* Znamená doslova „dělat radost“.

srdce. Proto říká, že písečný pahorek dává radost.“

„Rybář to říká dobře; protože tvůj bratr byl také spokojen, když uviděl písečnou horu.“

Martim vystoupil s Potim na vrchol Mokoripe. Irasema, hledíc za manželem, bloudila jako vodní pták žasanan kolem krásné kotlinky, kterou tam země vytvořila pro mořský záliv. Přitom trhala sladké plody kažů, které zahánějí žízeň bojovníků, a sbírala drobné lasturky, aby jimi ozdobila svou šíji.

Poutníci pobýli v Mokoripe po dobu tří slunci. Potom šel Martim dále. Jeho manželka i přítel se vrátili k ústí řeky, na jejíchž zavlážených březích rostl kořenovník. Moře tam vytvořilo tůň, plnou křišťálově čisté vody, a vyhloubilo ji v kameni jako nádobu.

Procházejce krajinou, začal křesťanský bojovník přemítat. Až dosud bloudil bez cíle a dával se vést náhodou; neměl jiného úmyslu než vzdálit se od pitiguarských vesnic, aby zaplašil smutek z Irasemina srdce. Křesťan znal z vlastní zkušenosti, že putování utiňuje stesk a touhu, protože zatímco tělo kráčí, duše odpočívá. Nyní se posadil na pláž a přemýšlel.

Přišel Poti:

„Bílý bojovník přemýšlí; bratrovo nitro je otevřeno přijmout jeho myšlenky.“

„Tvůj bratr myslí, že toto místo je pro vesnici bojovníků jeho národa vhodnější než břehy řeky Žaguaribe. Velké čluny, připloouvající z dalekých zemí, ukryly by se ve zdejších vodách před větrem i mořem; odtud by se vydaly do Mearimu zničit bílé barbary Tapuie, spojence Tabazarů, nepřátel tvého národa.“

Pitiguarský náčelník se zamyslí a odpovéděl:

„Přiveď své bojovníky. Poti založí svoji vesnici vedle velké osady svého bratra.“

Blížila se Irasema. Křesťan posunkem vyzval pitiguarského náčelníka, aby zmlkl.

„Manželův hlas umlká a jeho oči se klopi, když přichází Irasema. Chceš, aby se vzdálila?“

„Tvůj manžel chce, abys přistoupila ještě blíže, aby jeho hlas i oči pronikly co nejhlouběji do tvé duše.“

Sličná divoška se zachvěla v radostném úsměvu, jako se zachvívá květina zbavující se svého plodu, a přivinula se k jeho rameni.

„Irasema ti naslouchá.“

„Tato krajina je veselá a bude ještě veselejší, když v ní bude bydlet Irasema. Co říká tvé srdce?“

„Manželčino srdce je vždy veselé, když je u svého bojovníka a pána.“

Křesťan krácel podél řeky a vybral si místo pro zbudování chýše. Poti nasekal podpěrné sloupy z kmenů karnaubů; Arakémova dcera svázala vějíře palmových listů, aby jimi pokryla strop a stěny; Martim vykopal základy a z rákosových latěk vyrobil dveře.

Když nastala noc, upevnili oba manželé spací síť ve své nové chýši a přítel v přístěnku otevřeném k východní straně.

XXII

Poti pozdravil přítele a pravil takto:

„Dřív než Zakaúnův a Potiho otec, udatný bojovník Žatobá, vládl nad všemi pitiguarskými bojovníky, byl velký kyj národa v pravici Batuiretého, největšího

náčelníka, Žatobova otce. Batuireté přišel po mořském pobřeží až k Jaguáři řece, vyhnal Tabažary do vnitř země a určil každému kmeni jeho místo; potom prošel divočinou až k pohoří, které po něm dostalo jméno.

Když bylo jeho hvězd tolik, že pohřební nádoba kamusim nepostačovala pojmut kaštiny označující jejich počet, tělo se ohnulo k zemi, paže ztvrdla jako větev ubiratanu, která se neohne; světlo očí potemnělo.

Tehdy zavolal bojovníka Žatobá a řekl: „Synu, převezmi kyj pitiguarského národa. Tupan nechce, aby jej už Batuireté nesl do války, proto odebral sílu jeho tělu, pohyb jeho paží a světlo jeho očím. Tupan však byl k němu dobrý, neboť mu dal syna, bojovníka Žatobá.“

Žatobá uchopil pitiguarský kyj. Batuireté vzal hůl svého stáří a šel. Přesl rozsáhlé pustiny až k úrodným krajům, kde tečou vody, přicházející od strany noci. Když se starý bojovník vlek po březích a v jeho zraku byl stín, takže už neviděl plody na stromech nebo ptáky ve vzduchu, říkal si ve svém smutku: „Ach, kde jsou mé zaslé časy!“

Lidé, kteří ho slyšeli, plakali nad sešlostí velkého náčelníka, a procházejíce těmito končinami, opakovali pak vždy jeho slova; odtud povstalo jméno řeky i území Kvišeramobim.

Batuireté přišel cestou volavek až k pohoří, které vidíš v dálce a kde dřív bydlel. Tam vysoko na vrcholku si starý bojovník udělal hnízdo jako krahujec, aby naplnil zbytek svých dnů v rozmluvách s Tupanem. Jeho syn už spí pod zemí, a on při minulé luně dosud dumal u dveří své chýše, čekaje na noc, která přináší Velký spánek. Všichni pitiguarští náčelníci, když pro-

budí hlas války, přicházejí prosit starce, aby je naučil vítězit, protože nikdy žádný bojovník neuměl válčit jako on. A tak ho kmeny už nenazývají jménem, nýbrž říkají mu jen Velký znalec války, Maranguab.

Náčelník Poti půjde do hor, aby spatřil svého velkého děda; ale než zhasne den, bude zpět v chýši svého bratra. Máš ty jiný úmysl?*

„Bílý bojovník tě doprovodí, aby objal velkého pitiguarského náčelníka, děda svého bratra, a řekl starci, že se znovu zrodil v synu svého syna.“

Martim zavolal Irasemu a oba odešli s Pitiguarou do pohoří Maranguab, které se zvedalo na obzoru. Šli podle toku řeky až k místu, kde se do ní vlévá potok Pirapora.

Chýše starého bojovníka stála u krásných peřejí, kde v rozstříkující se pění vyskakují ryby. Voda je tam svěží a měkká jako mořský vánek, provívající listím kokosovníků v hodinách klidu.

Batuireté seděl na plochem kameni vodopádu a žhavé slunce dopadalo na jeho lysou hlavu, plnou rýh jako plod ženípapo. Tak spí čáp žaburu na pokraji jezera.

„Poti přišel do chýše velkého Maranguaba, Žatobova otce, a přivedl svého bílého bratra, aby uviděl největšího bojovníka národů.“

Stařec pootevřel těžká víčka a jeho kalný pohled přešel z vnuka na cizince. Potom jeho hrud těžce vydechla a rty zašeptaly:

„Tupan chtěl, aby tyto oči, dříve než zhasnou, uviděly bílého krahujce vedle sluky narseži.*

* Batuireté přirovnává bílého bojovníka k bílému krahujci a svého vnuka ke sluce a předpovídá tím zánik svého kmene.

Stařec sklonil hlavu na prsa a už nepromluvil, ani se už nepohnul.

Poti a Martim se domnívali, že usnul, a uctivě se vzdálili, aby nerušili odpočinek toho, který ve svém dlouhém životě vykonal tolik věcí. Irasema, která se vykoupala v blízkém vodopádu, jim šla naproti, přinášejíc na listu rostliny taiooby pláštve nejčistšího medu.

Přátelé pobíhali po kvetoucích stráních až do chvíle, kdy se po údolí rozestřely stíny hor. Pak se vrátili k místu, kde zanechali Maranguaba.

Stařec tam stále ještě seděl jako prve, hlavu měl skloněnou na prsa a čelo opřené o kolena. Po těle mu lezli mravenci a kolem poletovali papoušci tuins a sedali mu na lysinu.

Poti položil ruku na starcovu lebku a zjistil, že je mrtev; bojovník zemřel stářím. A tak pitiguarský náčelník zanotoval zpěv smrti a šel do chýše pro pohřební nádobu, která byla až po okraj naplněna kaštaný z kažů. Martim napočítal pětkrát pět rukou.*

Mezitím natrhala Irasema v lese plodů stromu an-diroyby, aby jimi pomazala starcovo tělo, které milosrdná ruka vnukova uzavřela do kamusimu. Pohřební nádoba byla zavěšena u stropu chýše.

Poti pak zasadil u dveří kopřivy, aby ochránil opuštěné obydlí před zvěři, smutně se rozloučil s těmi místy a vrátil se se svými druhy na pobřeží.

Pohoří, kde dříve stávala chýše, dostalo jméno Maranguape, protože tam odpočívá znalec války.

* Tj. 5 × 5 × 5 prstů = 125.

Čtyřikrát už úplněk osvětlil nebe od té doby, co Irasema opustila území Ipú, a třikrát od chvíle, kdy přebývala v chýši svého manžela na mořském pobřeží.

V její duši přebývala radost. Dcera divočiny byla šťastná jako vlašťovka, která opouští své rodné hnízdo a putuje, aby si zhotovila nové v zemi, kde začíná období květů. Také Irasema našla na mořských plázcích hnízdečko lásky, nový domov pro své srdce.

Jako kolibřík, poletující mezi květy akátu, tak i ona pobíhala po překrásné okolní krajině. Ranní světlo ji zastihovalo, jak se usmívá a zavěšuje do manželova ramene, jako liána ovíjející silný kmen a věncící jej každé jitra novými květy.

Martim odcházel s Potim na lov. Dívka se s ním loučila, ale pak ještě žhavěji pocítovala touhu znovu ho spatřit.

Nablízku uprostřed zelené krajiny bylo rozkošné jezírko. K němu mířila divoška svým lehkým krokem. Bylo to v době ranní koupele; vrhávala se do vody a plavala s bílými volavkami a s červenými žasunami. Pitiguarští bojovníci, kteří se objevovali v těch končinách, nazývali jezero Porangaba, neboli Jezero krásy, protože se v něm koupala Irasema, nejkrásnější dcera Tupanova národa.

A od těch dob přicházely matky zdaleka, aby ponořily své dcery do vod jezera Porangaby, které mělo čarovnou moc obdařovat panny sličností a tím, že je bojovníci milovali.

Po koupeli běhávala Irasema až na svahy pohoří Maranguab, kde pramení Kachní říčka, Žeteraú. Ve

svěžím stínu tam rostlo nejchutnější ovoce z celého kraje; dívka si ho hodně natrhala, a houpajíc se ve větvích ovocného stromu marakuzá, čekala, až se Martim vrátí z lovu.

Jindy ji nezlákala Žeteraú, ale na opačné straně Sapiranga, Jezero červených očí, v jehož vodách se zanácovaly oči, jak tvrdili kouzelníci. V blízkosti byl hustý muritiový háj, vytvářející uprostřed planiny velký ostrov nádherných palm. Irasema si oblíbila háj Muritiapuá, v němž vanul příjemný větřík; rozlupovala tam červený kokos, aby vyrobila osvěžující nápoj, oslazený včelím medem, a plnila jím nádobu, z níž bojovníci za nejprudšího parna hasili žízeň.

Jednou ráno vedl Poti Martima na lov. Směřovali k pohoří, které se zvedá od sesterského pohoří Maranguabu. Jeho výběžek se kroutí do podoby zakřiveného zobáku papouška arary, a proto je bojovníci nazývali Arataña, Ptáčí zobák. Vystupovali po stráni Guaitúby, kudy se vody valí do údolí, a došli až k úžlabině obývané pakami.

Sunce osvětlovalo už jen zobák arary, když lovci sestupovali z Pakatuby do roviny. Zdáli uviděli Irasemu, která je očekávala na břehu svého Jezera krásy. Kráčela k nim vznosným krokem volavky procházející se podél vody; přes bílou bavlněnou košilku měla pás z květů manioky, která vyjadřovala plodnost. Náhrdelník z týchž květů ovíjel jí šíji a zdobil pevná chvějící se řadra.

Uchopila manželovu ruku a položila si ji na život: „Tvá krev už žije v lůně Irasemy. Ona bude matkou tvého syna!“

„Syna říkáš?“ zvolal křesťan jásavě.

Poklekl a objímaje ji políbil úrodné manželčino lůno.

Když vstal, řekl Poti:

„Mužovým štěstím je manželka a přítel; první dává radost, druhý sílu. Bojovník bez manželky je jako strom bez listů a květů: nikdy nevydá plod. Bojovník bez přítele je jako osamělý strom bičovaný uprostřed pole větrem: jeho plod nikdy nedozraje. Štěstím muže je potomstvo, které se z něho narodí a bude jeho pýchou. Každý bojovník, který vzejde z jeho krve, je nová větev, nesoucí jeho jméno k oblakům jako korunu cedru. Tupan mluje bojovníka, který má manželku, přítele a hodně dětí; takový bojovník si nepřije už nic víc než slavnou smrt.“

Martim přivinul Potiho ke své hrudi:

„Tvými ústy promluví srdce manželka i přítel. Bílý bojovník je štasten, náčelníku Pitiguarů, pánů mořského pobřeží; v zemi palem, kde voní vanilka, se mu zrodilo štěstí a zplodila je krev tvého národa, který má v tváři barvu slunce. Bílý bojovník nechce už jinou vlast než vlast svého syna a svého srdce.“

Při rozednění Poti odešel, aby nasbíral semena rostliny kražurů, jež obsahují pěknou červenou barvu, a slupku akátu anžiky, z níž se tlačí nejlesklejší černá barva. Cestou zasáhl jeho jistý šíp divokou kachnu, vznášející se ve vzduchu. Bojovník jí vytrhl z křídel dlouhá brka, a vystoupil na Mokoripe, zatriubil na válečnou trubku. Náraz větru přicházející od moře odnášel daleko, velmi daleko její drsný zvuk. Odpověděl mu válečný roh rybářů z Trairi i trubka lovců ze Soipé.

Martim se vykoupal v řece a pak se procházel na

pobřeží, aby si ve větru a slunci osušil tělo. Irasema chodila vedle něho a sbírala žlutou jantarovou pryskyřici, vyvrženou mořem. Každou noc navoněla manželka své tělo i bílou sítí, aby v ní bojovníkova láska nacházela rozkoš.

Poti se vrátil.

XXIV

Bylo zvykem kmene Tupanových dětí, že bojovník měl na těle barvy svého národa. Zpočátku kreslili na kůži černé čáry, podle barvy nosála koatiho, od něhož pochází i jméno tohoto válečného malování. Později barvy střídali a mnoho bojovníků mělo ve zvyku malovat i znaky svých činů.

Poněvadž cizinec přijal manželčinu i přítelovu vlast, musel se podrobit tomuto obřadu, aby se stal rudým bojovníkem, Tupanovým synem. Proto si Poti už napřed opatřil všecko, co k malování potřeboval.

Irasema připravila barvy. Náčelník namočil brka a pomaloval tělo červenými i černými čarami, které zdobily velký pitiguarský národ. Pak nakreslil na čelo šíp a řekl:

„Jako šíp prorazí tvrdý kmen, tak proniká bojovníkův pohled do duše lidu.“

Na paži načrtl krahujce:

„Jako krahujec padá z oblaků, tak dopadá bojovníkova paže na nepřitele.“

Na levou nohu nakreslil kokosovníkový kořen:

„Jako malý kořen drží v zemi vysoký kokosovník, tak pevná noha bojovníkova podpírá jeho mohutné tělo.“

Na pravou nohu namaloval křídlo:

„Jako křídlo mažou protíná vzduch, tak rychlá noha bojovníkova je nevyrovnatelná v běhu.“

Irasema vzala brko a nakreslila včelku na stromový list. Usmála se a její hlas zazvučel:

„V hrudi nejudatnějšího bojovníka je taková sladkost, jaká je v tmavé dutině stromu žakarandá, kde včelka vyrábí med.“

Martim rozevřel náruč a nastavil rty, aby objal manželčino tělo a polibkem pronikl do její duše.

„Můj bratr je velký bojovník pitiguarského národa; potřebuje nové jméno v řeči svého kmene.“

„Tvůj bratr má jméno na svém těle; vyznačila je tam tvá ruka.“

„Koatiabo!“ zvolala Irasema.

„Ty jsi řekla. Jsem Pomalovaný bojovník; bojovník patří manželce i příteli.“

Poti dal svému bratru luk a kyj, vznešené zbraně bojovníka. Irasema mu utkala členku i přehoz z peří, ozdoby slavných náčelníků.

Arakémova dcera přinesla z chýše slavnostní pokrm a ženipapové i maniokové víno.

Bojovníci popíjeli a vesele tančili.

Točili se kolem ohňů radosti, a jejich písně zněly. Poti zpíval:

„Přátelství Koatiaba a Potiho je jako had se dvěma hlavami na jednom těle.“

Irasema se připojila:

„Irasema je spojena se svým manželem jako ústřice, která neopustí skalisko dřívě, než je mrtva.“

Bojovníci pokračovali:

„Bojovník Koatiabo je mezi bratrem a manželkou

jako strom žatobá v lese: jeho větve objímají větve ubiratanu a jeho stín chrání skromnou trávu.“

Ohně radosti hořely až do rána a spolu s nimi trvala i slavnost bojovníků.

XXV

Radost sídlila v chýši, dokud nedozrály kukuřičné klasy.

Křesťan kráčel jednou za svítání podél mořského břehu. Jeho duše byla unavena.

Kolibřík se nasýtl medem a vůní; potom usne ve svém bílém hnízdečku z bavlněného chmýří, než se příští rok vrátí doba květů. Stejně tak bojovníkova duše se nasýtl štěstím a pak potřebuje spánek a odpočinek.

Lov a výpravy do hor ve společnosti přítelově, láska něžné manželky, která ho čekala při návratu, a sladký oddech v přístřešku chýše nebudily v něm už dřívější pocity. Jeho srdce spalo.

Když si Irasema hrála na pobřeží, bojovníkovy oči se od ní odvracely a bloudily po nezměrných mořských dálavách.

Spatřily několik bělostných křídel, poletujících po modrých pláních. Křesťan poznal, že je to velký člun s mnoha plachtami, jaké zhotovují jeho krajané; touha po domově mu sevřela hruď.

Slunce stálo už vysoko a bojovník na pobřeží stále sledoval mizející bílá křídla. Marně ho manželka volala do chýše, marně jeho očím nabízela své půvaby a nejlepší plody kraje. Bojovník se nepohnul, dokud plachty nezmizely za obzorem.

Poti se vrátil z pohoří, kde byl poprvé sám. Když odcházel, byla v tváři jeho bratra spokojenost, a teď v ní nalézal smutek. Martim mu vyšel vstříc:

„Velký člun bílých barbarů plul po moři. Oči tvého bratra jej viděly, jak letí k břehům Mearimu, kde sídlí spojenci Tupinambů, nepřítel tvého i mého národa.“

„Poti je pánem tisíce luků; je-li to tvým přáním, doprovodí tě se svými bojovníky k břehům Mearimu, přemoci bílého barbara Tapuitingu* i jeho přítele, zrádného Tupinambu**.“

„Až bude čas, tvůj bratr ti řekne.“

Bojovníci vstoupili do chýše, kde dlela Irasema. Něžná píseň umkla toho dne na manželčiných rtech. Tkala třásně k mateřské síti, která je širší a prostornější než síť svatební, a zhluboka přítom vzdychala.

Když Poti spatřil, co dělá, pravil:

„Když sabiá zpívá, je čas lásky; když zmlkne, stává hnízdo pro své potomstvo; nastává čas práce.“

„Můj bratr mluví jako žába, oznamující déšť. Ale sabiá, která si staví hnízdo, neví, bude-li v něm spát.“

Irasema zalkala. Její pohled hledal manžela. Martim přemýšlel; Irasemina slova přelétla kolem něho bez odezvy a neslyšně jako vánek kolem hladké skalní stěny.

Slunce stále svítlo na mořské pobřeží a písciny odrážely jeho žhavé paprsky; avšak ani světlo přicházející z nebe, ani světlo odrážející se od země neza-

* Barbar, nepřítel; Indiáni tak nazývali Francouze.

** Bojovníci indiánský kmen, který se po hrdinném, ale marném úsilí vyhnal Portugalce ze státu Bahía vystěhoval do státu Maranhão, kde se spojil s Francouzi.

plášlo stíny z křesťanovy duše. Jeho čelo bylo stále zachmuřenější.

Od břehů Volavčí řeky přišel pitiguarský bojovník, ježž Zakaúna poslal k svému bratru Potimu. Šel po stopách poutníků až k řece Trairy, odkud ho rybáři dovedli k jejich chýši.

Poti byl v přítěnků sám; povstal a naklonil hlavu, aby s úctou a vážností vyslechl slova, která mu poslovými ústy vzkazoval jeho bratr.

„Bílý nepřítel, který byl v Mearimu, prošel pralesem až k úpatí Ibiapaby, kde se spojil s Irapuamem, aby napadl pitiguarský národ. Sestoupí společně z hor k břehům řeky, z níž pijí volavky a kde jsi postavil vesnici svých bojovníků. Zakaúna tě volá, abys bránil území našich otců; tvůj lid potřebuje svého největšího bojovníka.“

„Vrať se k břehům Akaraku a tvá noha ať si neodpočine, dokud nevstoupí na půdu Zakaúnovy chýše. Až tam dorazíš, řekni velkému náčelníkovi: Tvůj bratr došel do vesnice svých bojovníků. A nebudeš lhát.“

Posel odešel.

Poti se ozbrojil a zamířil k dolině, veden Koatiabovou stopou. Potkal ho daleko, jak bloudí bez cíle rákosim, které vrobí břehy Akirazu.

„Bílý nepřítel je v pohoří Ibiapaba, aby pomohl Tabazarům bojovat proti Zakaúnovi. Tvůj bratr běží bránit vlast svých synů a vesnici, v níž odpočívá kamusim jeho otce. Rychle zvíťeží, aby se k tobě mohl vrátit.“

„Tvůj bratr půjde s tebou. Nic neodloučí dva spřátelené bojovníky, když zahřmí válečná trubka.“

„Jsi velký jako moře a dobrý jako nebe.“
Objali se a odcházeli obráceni ke straně, kde se
rodí slunce.

XXVI

Bojovníci šli a šli, až došli k břehům jezera, jaká
na planinách bývají.

Martim se náhle zastavil a obrátil se k moři; z jeho
srdce prýštil smutek a zračil se mu ve tváři.

„Bratře,“ řekl náčelník, „zapustil jsi kořeny v zemi
lásky! Zůstaň; Poti se brzy vrátí.“

„Tvůj bratr tě doprovodí; řekl to a jeho slovo je
jako šíp tvého luku; když zasviští, také zasáhne.“

„Chceš, aby Irasema šla s tebou k břehům Volavčí
řeky?“

„Budeme válčit s jejími bratry. V pitiguarské ves-
nici by ji čekal jen smutek a bolest. Tabažarská dcera
musí zůstat zde.“

„Na co tedy čekáš?“

„Tvůj bratr se rmoutí, protože dcera Tabažarů mož-
ná ve svém hoři opustí chýši a nepočká na jeho návrat.
Chtěl by, než odejde, uklidnit manželčinu duši.“

Poti se zamyslíl:

„Ženské slzy změkčují bojovníkovo srdce, jako
ranní rosa změkčuje zemi.“

„Můj bratr je zkušný. Manžel musí odejít, aniž
viděl Irasemu.“

A křesťan vykročil; Poti ho vyzval, aby počkal:
z toulce, jež Irasema zavěsila na manželova ramena,
vynal jeden z šípů, které ozdobil červenyými a čer-
nými pery.

Pitiguarský náčelník napjal luk; rychlý šíp protal
raka goiamum, lezoucího na břehu jezera; zarazil se
až po ozdabu z peří, která mu zabránila vniknout dál.

Bojovník zastrčil šíp i s probodnutou obětí do
země a obrátil se ke Koatiabovi:

„Můžeš odejít. Irasema půjde ve tvých stopách;
až dojde sem, uvidí tvůj šíp a bude poslušna tvé
vůli.“

Martim se usmál; ulomil větévku marakuzá, květu
vzpomínky, ovinul jí dřevce šípu a vydal se konečně
na cestu, sledován Potim.

Oba bojovníci zmizeli zakrátko mezi stromy. Slu-
neční žár už na břehu jezera vysušil jejich stopy.
Zneklidněná Irasema přišla nížinou po manželově
stopě až k planině. Krajina byla už zahalena příjem-
ným stínem, když došla k jezeru.

Její oči spatřily manželův šíp zaražený do země,
proboděného raka, ulomenou větévku a zalily se
slzami.

„Nařizuje, aby Irasema šla nazpátek jako rak a ucho-
vala si na něho vzpomínku, jako marakuzá uchovává
svůj květ, dokud nezahyne.“

Tabažarská dcera pomalu ustupovala, aniž se oto-
čila a aniž odtrhla oči od manželova šípu; potom se
vrátila do chýše. Uspěla na prahu a s hlavou opřenou
o kolena čekala, až spánek zmírní bolest v její hrudi.
Jakmile se rozvednilo, spěchala k jezeru. Šíp tam
byl jako navečer; manžel se nevrátil.

Od té doby v čase koupele už nechodila k Jezeru
krásy, kde kdysi tak ráda plavala, ale k jezeru, které
vidělo, jak ji její manžel opustil. Sedávala vedle šípu
až do setmění; pak se ubírala do chýše.

Jak rychle ráno odcházela, tak pomalu se večer vracela. Bojovníci, kteří ji vídali veselou ve vodách Poranbagy, potkávali ji nyní smutnou a samotnou, jako volavku vdovu na břehu řeky, a nazvali to místo Mesežana, což znamená Opuštěná.

Jednou, když sličná Arakémova dcera naříkala u břehu Jezera opuštění, vykřikl pronikavý hlas z vrcholku karnaúby:

„Irasema! Irasema!...“

Pozvedla oči a spatřila mezi palmovými listy svou hezkou žandaiu, jak mává křídly a načechrává si peří z radosti, že ji vidí.

Vzpomínka na domov, pohaslá láskou, vyvstala opět v její mysli. Viděla nádherné kraje Ipú, svahy rodných hor, Arakémovu chýši a pocítila touhu i stesk; v té chvíli však ještě nelitovala, že to vše opustila.

Zavolala na papouška švitořivým hlasem. Žandaia rozevřela křídla, oblékla kolem ní a usedla jí na rameno. Natahujíc mazlivě krk, uhlazovala jí černým zobáčkem vlasy a jemně klovala do rozkošných úst, rudých jako plod pitanga.

Irasema si uvědomila, jak byla k žandaii nevděčná, že na ni ve dnech štěstí zapomněla; žandaia ji teď přišla utěšit v utrpení.

Tehdy se večer nevrátila do chýše samotná. Ve dne upletly její hbité prsty roztomilý slaměný košík, jež vložila hebounkým chmýřím z plodů stromu mon-guby, aby svoji družku i přítelkyni dobře ubytovala.

Druhého dne za svítání ji probudil žandaiin hlas. Krásný pták již paní neopustil, buď proto, že se po

dlouhé odloučenosti nemohl na ni vynadívat, nebo proto, že uhodl, jak potřebuje někoho, kdo by s ní sdílel její smutnou osamělost.

XXVII

Jednou k večeru uviděla Irasema v dálce dva bojovníky, přibližující se po mořském břehu. Její srdce zabušilo prudčeji.

Za okamžik nato zapomněla v manželově náručí na dny stesku i opuštěnosti, strávené v osamělé chýši.

Martim a jeho bratr dospěli do Žakaúnovy vesnice, právě když zněla válečná trubka; vedli do boje na tisíc Potiho lučičníků. Také tentokrát byli Tabazarové poraženi udatnými Pitiguary, třebaže jim pomáhali jejich spojenci, bílí Tapuiové z Mearimu.

Ještě nikdy nebylo na území, které zavlažují řeky Akaraku a Kamusim, tak těžce vybojováno vítězství a v tak úporném boji; síly byly vyrovnané a žádný z obou kmenů by nebyl býval přemožen, kdyby se buh války, hrozný Areski, nebyl rozhodl dát tato pobřeží národu bílého bojovníka, spojenci Pitiguarů.

Hned po vyhrané bitvě se křestan vrátil na mořský břeh, kde stála jeho chýše a kde na něho čekala milující manželka. Znovu ve své duši pocítil touhu po lásce; třásl se při pomýšlení, že Irasema odešla a opustila místo, kde kdysi sídlilo tolik štěstí.

Sličná dcera divočiny znovu ožila manželovým návratem, jako se příchodem jara suchá lučina znovu zazelená a zbarví květy, a její krása se zaskvěla v milých a něžných úsměvech.

Martimovy oči byly znovu okouzleny jejím púvabem a v jeho duši se opět usídlila radost.

Miloval dceru divočiny tak jako v prvých dnech, kdy se zdávalo, že čas nikdy nezastaví tlukot jeho srdce. Avšak několik málo dnů postáćilo, aby povadly květy v duši vypuzené z vlasti.

Zrodí-li se imbu, strom hor, v nížině, protože vítr nebo ptáci tam zanesli jeho semeno, nezakoření, přestože má dobrou půdu a svěží stín; snad se jednoho dne i obalí listím a květy. Stačí však závan mořského větru, a vše povadne. Listí pokrýje zem a květy odnese vánek.

Srdci bílého bojovníka v divočině se dařilo jako stromu imbu v nížině. Přátelství a láska ho nějaký čas provázely a posilovaly, ale nyní, daleko od svého domova a svých bratrů, se cítil osamělý. Přítel a manželka již nepostaćovali jeho životu, plnému velkých přání a vznešených cílů.

Trávil dříve tak krátké, nyní tak dlouhé dny na pobřeží, naslouchaje skućení větru a šplouchání vln. S očima zahleděnýmá do nesmírného obzoru marně se snažil objevit v průhledné modři bílou plachtu ztracenou v moři.

Opodál chýše se na pokraji oceánu zvedal vysoký písčný pahorek. Rybáři jej nazývali Žakarekanga, protože se podobal krokodýlí hlavě. Z nitra bílých písćin, zahříváných žhavým sluncem, prýšťila svěží a čistá voda; tak kanou z duše v rozbolavělé hrudi sladké slzy útechy a úlevy.

Martim vylézal na pahorek a přemýšlel tam o svém osudu. Několikrát si říkal, že by se měl vrátit domů k svému přítelům; věděl však, že by Irasema šla s ním,

a toto pomýšlení mu drásalo srdce. Každým krokem, jímž by tabažarskou dceru odváděl dál od jejího rodného území, by jí oloupil o kus života, nyní, kdy už neměla v jeho srdci hnízdećko, do kterého by se uchýlila.

Poti chápe, že si Martim přeje být sám, a šetrně se vzdaluje. Ví, co rmoutí duši jeho bratra; všecko záleží na čase, protože pouze časem srdce bojovníka ztvrdne jako kůra stromu žakarandá.

Také Irasema se vyhýbá manželovým očím, protože už zpozorovala, že milované oči se při pohledu na ni kalí a odvracejí se od ní, místo aby byly jako kdysi okouzleny její krásou. Její oči však neustále a zpozdálí doprovázejí bojovníka a pána, který je spoutal a uvěznil.

Ubohá žena!... Pocítila už v srdci ránu a roní hojně slzy jako balzámový strom kopaiba, poraněný v dřeni.

XXVIII

Jednou zaslechl Martim ve svém nitru Irasemin vzlyk; jeho oči se rozhlížely kolem a nespattřily jí.

Arakémova dcerá seděla opodál na trávě pod zeleným ovocným keřem ubaia. Pláč smáćel její krásnou tvář a slzy jí jedna za druhou padaly do klína, kde se už hýbalo a rostlo dítě lásky. Tak opadávají listy bujného stromu, dřive než dozraje plod.

„Proč tryskají slzy z Irasemina srdce?“

„Kažeiro naříká, když je jeho kmen suchý a smutný. Irasemu opustilo štěstí potom, co ses od ní odloučil.“

„Což nejsem u tebe?“

„Tvé tělo je zde; ale duše zalétá do země tvých otců a hledá bílou pannu, která tě očekává.“

Martim se rozlítostnil. Veliké černé oči, které na něho indiánská dívka upřela, ho zranily v nejhlubším nitru.

„Bílý bojovník je tvým manželem; náleží ti.“

Sličná Tabažara se usmála, přestože byla smutná:

„Jak dlouho už je tomu, co ses v duši vzdálil od Irasemy? Dříve tě tvé kroky vedly k osvěžujícím horám a k veselým planinám; tvá noha ráda kráčela po zemi štěstí a v manželčiny stopách. Nyní vyhledáváš jen žhavé pláže, protože moře, které tam šumí, přichází z krajů, kde ses narodil, a písečnou výšinu, protože z jejího vrcholku je vidět čluny, které plují kolem.“

„To touha pobít Tupinamby vede bojovníkův krok k moři,“ odpověděl křesťan.

Irasema pokračovala:

„Tvé rty už nemají pro manželku bývalou vláhu a vyprahly; tak cukrová třtina ztrácí sladkost, když prudec žhne slunce, a povadlé listí už nešelestí, když věje váněk. Promlouváš nyní jen k pobřežnímu větru, aby zanesl tvůj hlas do chýše tvých otců.“

„Hlas bílého bojovníka volá jeho bratry, aby ochránili Iraseminu chýši a zemi jejího syna, kdyby přišel nepřítel.“

Manželka zavrtěla hlavou:

„Když přecházíš po planině, tvé oči se odvracejí od plodu ženipapa a hledají květ trnovníku; plod je chutný, má však barvu Tabažarů; květ je bílý jako tvář bílé panny. Zpívají-li ptáci, tvé ucho už

rádo nenaslouchá líbeznému zpěvu graúny, ale tvá duše poslouchá křik ptáka žapima, protože jeho křídla jsou zlatá jako vlasy té, kterou miluješ!“

„Smutek zatemňuje Irasemin pohled a ztrpčuje její rty. Ale radost se navrátila do manželčiny duše, jako se stromu vracejí zelené haluze.“

„Až tvůj syn opustí Irasemino lůno, Irasema zemře jako rýže, která vydala svůj plod. Pak už bílý bojovník nebude mít nikoho, kdo by ho zdržoval v cizí zemi.“

„Tvůj hlas pálí, Arakémova dcero, jako závan přicházející z pustin Ikó v době velkých veder. Chceš opustit svého manžela?“

„Nevidí tvoje oči tamten nádherný strom žakarandá, dosahující až k oblakům? U jeho paty je ještě suchý kořen rozvětvené myrty, která se každý rok na jaře pokrývá zelení a červenými bobulemi, aby objala bratrský kmen. Kdyby byla nezemřela, žakarandá by neměl slunce, a nevyrostl by tak vysoko. Irasema je tmavý list*, který stíní tvou duši; musí odpadnout, aby radost zazařila v tvém nitru.“

Křesťan objal sličnou indiánskou dívku v pase a přivinul ji k hrudi. Jeho rty vtiskly na její ústa políbek, který však byl trpký i vlažný.

XXIX

Poti se vrací z koupání.

Jde po Koatiabově stopě a vystupuje na vrcholek Žakarekangy. Tam na temeni návrší nalézá bojovníka

* Indiánský název myrty; Irasema tím vyjadřuje smutek, který působí manželovi.

s očima zahleděným do dálky a s pažemi vztaženými k širému moři.

Pitiguara se rozhlédne a spatří velký člun, který brázdí zelené moře, poháněn větrem:

„Je to velký člun bratří mého bratra, který jede pro něho?“

Křesťan povzděchl:

„Jsou to bílí bojovníci, nepřátelé mého národa, a hledají pobřeží udatného pitiguarského národa, aby se pomstili odvetnou válkou; byli s Tabažary poraženi na březích Kamusimu; nyní se přibližují po moři se svými přáteli — Tupinamby.“

„Můj bratr je velký náčelník. Co myslí, že má učinit jeho bratr Poti?“

„Zavolej lovce ze Soipé a rybáře z Trairy. Půjdeme jim naproti.“

Poti rozezvučel válečnou trubku a oba bojovníci se odebrali do Mokoripe. Poněkud dále spatřili bojovníky z Žaguarasu a Kamoropimu, jak přibíhají na válečný pokřik. Zakaúnův bratr je uvědomil o nepřítelově příchodu.

Velký člun běžel po vlnách podél země, rozkládající se ke břehům Parnaíby. Začínalo už přibývat měsíce, když opustil vody Mearimu; opačně vanoucí větry jej zahnal na širé moře, daleko od místa, kam mířil.

Pitiguarští bojovníci se skrývají mezi stromy kažueiry, aby nepoděsili nepřítel, a jdou podél pobřeží, sledující velký člun. Ve dne se bílé plachty nadouvají, za noci probleskují mořskou temnotou ohně jako světlušky ztracené v lese.

Tak šli po mnoho dnů. Přešli kolem Kamusimu a konečně stanuli na krásných březích Papouščí zátoky.

Poti posílá jednoho bojovníka k velkému Zakaúnovi a připravuje se k bitvě. Martim vystoupil na písčný pahorek a zjišťuje, že se velká loď uchýlila do mořské zátoky, a oznamuje to svému bratrovi.

Slunce už vyšlo; bílí bojovníci s vlasy sluneční barvy a Tupinambové, jejich přátelé, se rychle blíží po vlnách na lehkých, úzkých a dlouhých člunech a vylodí se na břeh. Hned vytvářejí velký šik v době luku a postupují jako hejno ryb, když proráží proudící řekou.

Uprostřed jsou bojovníci ohně, nesoucí blesky*; na křídlech bojovníci z Mearimu, třímající kyje.

Nikdy však žádný národ nenapínal luk s takovou jistotou, že zasáhne, jako velký národ pitiguarský, a Poti je největší z náčelníků, kteří kdy drželi v rukou válečnou trubku. Po jeho boku kráčí bratr, stejně velký náčelník jako on a znalec všech lstí bílého plemene s vlasy sluneční barvy.

Za noci postaví Pitiguarové na pobřeží silnou trnitou hradbu z opalovaných kúlů a proti ní navrší písečnou zeď, v níž se blesk ochladí i uhasí. Zde očekávají nepřítel. Martim nařizuje, aby druzí bojovníci vylezli do vrcholků nejvyšších kokosovníků; tam, chránění širokými palmovými listy, očekávají počátek boje.

Potího šíp vyletěl první, a náčelník bojovníků s vlasy sluneční barvy první přemožen padl jako hrdina v cizí zemi. Z pravic bílých bojovníků burácejí hromy, avšak blesky, které vysílají, zabořují se do písku nebo zanikají ve vzduchu.

Šípy Pitiguarů hned padají z nebe, hned létají ze

* Pušky.

země a všechny se zabodávají do prsou nepřátel. Bojovníci jeden po druhém klesají proklání mnoha šípy jako obět, o kterou se ve vodách jezera rvou žravé ryby pirani.

Nepřátelé se znovu naložují na malá plavidla a vracejí se k velkému člunu, aby přivezli velké a těžké hromy,* které jediný člověk ani dva lidé nestačí odvléci.

Jak se navracejí, náčelník rybářů, pohybující se v mořské vodě jako rychlá ryba kamoropim, jejíž jméno převzal, vrhne se do vln a ponoří se. Ještě se nerozplynula pěna, a nepřátelské plavidlo se už potápí, jako by je pohltila velryba.

Přiblíží se noc a přináší oddech.

Za úsvitu prchá na obzoru velký člun ke břehům Mearimu.

Přichází Žakaúna, ne však už, aby bojoval, ale aby oslavil vítězství.

Ve chvíli, kdy válečný zpěv Pitiguarů slavil porážku bojovníků s vlasy sluneční barvy, spatřil na území Jezera krásy světlo světa první syn, kterého v této zemi svobody zplodila krev bílého plemene.

XXX

Když Irasema cítila, že se její mateřské lúno otvírá, vyhledala místo na břehu řeky, kde rostl kokosovník. Sevřela kmen palmy. Bolest jí drásala útroby; brzy nato však dětský pláč zaplavil její duši radostí.

Mladá matka, pyšná na takové štěstí, vzala křehkého
* Děla.

synka do náručí a ponořila se s ním do čisté řeky. Pak ho přiložila k něžnému prsu; její oči ho obestřely smutkem i láskou.

„Ty jsi Moasir, narozený z mého utrpení.“

Papoušek, sedící na vršku kokosovníku, opakoval: Moasir. A od té doby zpěvavý druh připojoval ke jménu matčinu jméno synkovo.

Nevinátko spalo; Irasema naříkala:

„Včelka vyrábí med na voňavém kmeni sazařového stromu; po celý čas květů létá od větve k větvi a sbírá štávu, aby naplnila plástve; sama však neokusí sladkost medu, protože kuna irara pohltila za jednu noc celý obsah úlu. Také tvoje máti, synku mé úzkosti, nebude pít z tvých rtíků med tvého úsměvu.“

Mladá matka přehodila přes ramena široký popruh z heboučké bavlny, který si zhotovila, aby mohla nosit děcko stále při sobě, a sledovala v písku stopu svého manžela, který odešel před třemi východy slunce. Kráčela zlehounka, aby neprobudila dětátko, které usnulo jako ptáček pod mateřskými křídly.

Když došla k velkému písečnému pahorku, zpozorovala, že Martimova i Potiho stopa vede podél pobřeží, a uhodla, že odešli do války. Její srdce zanaříkalo, ale vyschlé oči vyhledaly synátkovu tvář.

Obrátila se k Mokoripe.

„Jsi pahorek radosti, ale pro Irasemu máš jen smutek.“

Po návratu domů uložila mladá matka spící dítě do otcovy sítě, osiřelé a osamělé uprostřed chýše; sama ulehla na zemi na rohož, kde spávala od té doby, co se manželova náruč už neotvírala, aby ji objala.

Ranní světlo pronikalo do chýše a zároveň s ním Irasema uviděla, jak dovnitř vstupuje stín bojovníka. Ve dveřích stál Kaubi.

Martimova manželka se prudce zdvihla a vyskočila, aby chránila děcko. Její bratr pohlédl smutným zrakem na síť a pak na ni a ještě smutnějším hlasem řekl:

„Nebyla to pomsta, co vyhnalo Kaubiho z tabažarského území; už vše odpustil. Byla to touha uvidět Irasemu, která s sebou odnesla všechnu jeho radost.“
„Bud' tedy vítán, bojovníku Kaubi, v chýši svého bratra,“ odpovíděla Irasema, objímajíc ho.
„Zrozenec tvého lůna spí v této síti; Kaubiho oči by ho rády uviděly.“

Irasema rozhrnula třásně z peří a ukázala hezkou tvářičku dítěte. Kaubi ji dlouho s úsměvem pozoroval a pak řekl:

„Vysál tvoji duši.“

A políbil v očích mladé matky podobu děcka, jež hož se neodvážil dotknout v obavě, aby mu neublížil.

Třesoucí se hlas dcery zašeptal:

„Žije ještě Arakém na této zemi?“

„Žel, žije ještě; potom, co jsi ho opustila, sklonila se jeho hlava k hrudi a už se nepozvedla.“

„Řekneš mu, že Irasema už zemřela, aby našel útěchu.“

Kaubiho sestra připravila bojovníkovi občerstvení a připevnila v přístřešku síť pohostinnosti, aby si odpočinul po útrapách celodenního pochodu. Když se najedl, povstal a pravil:

„Pověz, kde je tvůj manžel a můj bratr, aby ho bojovník Kaubi přátelsky objal.“

Vzdychající rty ubohé manželky se pohybovaly jako okvětní plátky kaktusu, když je rozechvívá větrík, a zůstaly němé. Z očí jí však vytryskly slzy a padaly na zem jako zrnka hroznu.

Kaubiho tvář se zachmuřila:

„Tvůj bratr myslěl, že smutek zůstal na území, které jsi opustila, protože jsi s sebou odnesla všechny úsměvy těch, kdo tě milovali.“

Irasema si osušila oči.

„Irasemin manžel odešel s bojovníkem Potim na pobřeží Akaraku. Dříve než slunce třikrát osvítil zemi, vrátí se a s ním i radost do manželčiny duše.“

„Bojovník Kaubi na něho počká, aby se dověděl, co udělal s úsměvem, který sídlíval na tvých rtech.“

Tabažarův hlas zdrsnel; jeho neklidný krok měřil bezmyšlenkovitě chýši.

XXXI

Irasema sladce propěvovala, pohybujíc sítí, aby utišila synka.

Na pobřeží zapraskal písek pod silnou a pevnou nohou tabažarského bojovníka, přicházejícího po vydatném rybolovu od moře.

Mladá matka zkržila třásně na síti, aby mouchy neznepokojovaly ukonejšené děcko, a šla naproti bratrovi.

„Kaubi se vrátí do tabažarských hor!“ řekla něžně. Bojovník se zamračil:

„Vyháníš svého bratra z chýše, aby neviděl smutek, který ji naplňuje.“

„Arakém měl ve svém mládí mnoho synů; některé

odvedla válka a zemřeli jako hrdinové; druzí si zvolili manželky a zplodili četné potomstvo; děti svého stáří měl Arakém pouze dvě. Irasema je hrdlička, kterou vytáhl lovec z hnízda. Starému kouzelníkovi zbývá jen bojovník Kaubi, aby podpíral jeho sehnuté tělo a vedl jeho třesoucí se krok.

„Kaubi odejde, teprv až stín opustí Iraseminu tvář.“

„Irasema žije ve svém smutku jako hvězda, která září jen v noci. Pouze manželovy oči mohou zahnat stín z její tváře. Odejdi, aby se nezakalily pohledem na tebe.“

„Tvůj bratr odchází, aby ti učil po vůli; bude se však vracet pokaždé, až pokvete kažeiro, aby potěšil své srdce pohledem na synka tvého lůna.“

Vstoupil do chýše. Irasema vzala dítě ze sítě a oba, matka i syn, se chvěli v náručí tabažarského bojovníka. Potom vyšel Kaubi ze dveří a ztratil se mezi stromy.

Irasema, potácivě se vlekouc, provázela ho vzdáleně, až ho ztratila z dohledu na okraji lesa. Zde se zastavila; když jí křik papouška, smíšený s dětským pláčem, zavolal do chýše, chladný písek, na němž seděla, ukryl tajemství slz tím, že je vsákl.

Mladá matka podala synkovi prs; dětská ústa však nezmlkla. Prs se nenaplnil, protože neměla dostatek mléka.

Krev nešťastné dívky se rozpouštěla v ustavičných slzách, které nemohla zadržet; málo jí proudilo do prsou, kde se vytváří první nápoj života.

Irasema rozpustila bílou sušenou manioku a připravila z ní na ohni řídkou kašičku, aby synáčka nasýtla. Když slunce už zlatilo horské hřebeny, odešla do pralesa, nesouc na zádech dítě, které mezitím usnulo.

V lesní houštině má lože kuna, která je právě na lovu; drobná mláďata vrní a převalují se jedno přes druhé. Sličná Tabažara se zlehounka blíží.

Připraví synkovi kolébkku z hebkého listí marakužá a sedá si vedle ní.

Bere si na klín kuní mláďata jedno po druhém a podává jim své drobné prsy, jejichž hroty, rudé jako plod pitanga, potřela včelím medem. Hladová mláďata vycucávají prsy skoupě na mléko.

Irasema zakouší bolest, jakou nikdy nepocítila; zdá se jí, že ji zbavují života; prsy však nabývají na objemu; naplňují se a mléko, ještě zarudlé krví, z níž se utvořilo, vystřikne.

Šťastná matka odhazuje kuňátka a radostně ukájí hlad synkův. Ten je nyní dvakrát děckem její bolesti, jsa z ní narozen a také živem.

Arakémova dcera posleze uctila, že v jejích žilách přestává proudit krev; ale ret zhořklý smutkem přesto odmítal potravu, která měla obnovit její sílu.

Nářek a vzdechy zahaly úsměv i chuť z jejích rozkošných úst.

XXXII

Slunce zapadá.

Z lesa vyběhne Žapi a běží ke dveřím chýše.

Irasema, sedící s děckem v náručí, koupe se ve slunečních paprscích a přitom cítí, jak jí v těle mrazí. Sotva spatří zvíře, věrného manželova posla, zmocňuje se jí nová naděje; chce povstat, aby šla vstříc svému bojovníku a pánu, ale zesláblé údy odpirají vyplnit její vůli.

Po chvíli klesla polomrtvá, opírajíc se o sloup

chýše. Žapi jí olizoval studenou ruku a rozpustil polemi odbíhal až na kraj lesa a štěkotem volal svého pána; hned se zase vrátil k chýši a zdravil matku a dítě.

V tu dobu krácel Martim po žluté půdě Tauape; neodlučný bratr Poti šel po jeho boku.

Bylo tomu už osm úplňků, co opustil pláže Žakarekangy. Když byli Guarasiabové* v Papoušším zálivu přemoženi, chtěl se křesťanský bojovník odebrat k břehům Mearimu, kde sídlili tito barbarští spojenci Tupinambů.

Poti a jeho bojovníci ho doprovázeli. Když přebrodivili řeku zvanou Tekouci rameno mořské, která přitéká z pohoří Tauatinga a zavlažuje doliny, v nichž se loví ryby piau, uviděli konečně pobřeží Mearimu a starou vesnici barbarských Tapuů.

Národ vlasů sluneční barvy se stále více přátelil s Tupinamby; rostl počet bílých bojovníků. Na ostrově založili hned velkou kamennou pevnost, odkud by vysílali blesky.

Když Martim spatřil vše, co si přál vidět, vrátil se na území Jezera krásy, a nyní tím územím kráčí. Už slyší šumění moře na plážích Mokoripe; už mu ožívá tváře svěží vánek z velkých vln oceánu.

Čím více se jeho krok přibližuje k chýši, tím je pomalejší a těžší. Martim má strach z příchodu a cítí, že jeho duše bude trpět, až ji proniknou smutné a bolestněné manželčiny oči.

Už je tomu dávno, co zmlklo slovo na jeho vyprahlém rtu; přítel ctí toto ticho, jemuž dobře rozumí.

* Indiánský název bojovníků s vlasy sluneční barvy.

Je to ztišení řeky protékající hlubokými a stinnými místy.

Když se oba bojovníci přiblížili k břehům řeky, zaslechli štěkot psa, který je volal, a křik nařikajícího papouška. Byli už blízko chýše, zakryté pouze pruhem lesa. Křesťan se zastavil a přitiskl ruku k hrudi, aby utišil srdce, které skákal jako ryba poraké.

„Žapiho štěkot je radostný,“ řekl náčelník.

„Protože se vrátil domů; ale žandaiin hlas je smutný. Najde vracející se bojovník mír v srdci osamělé manželky, nebo zabíjí stesk plod lásky v jejích útrobach?“

Martim váhavě popošel. Pojednou uviděl jeho oči mezi větvemi stromů u dveří chýše Irasemu, jak sedí s dítětem na klíně, a hrajícího si psa. Srdce mu prudce poskočilo a z duše se mu vylínulo na rty:

„Irasemo!...“

Smutná manželka a matka pootevřela oči, když zaslechla milovaný hlas. Jen s velkým úsilím zvedla synka v rukou a ukázala ho otci, který na něj pohlížel u vytržení a s láskou.

„Přijmi syna své krve. Je na čase; má nevděčná prsa nemají už pro něho výživu!“

Položivši dítě do otcovy náruče, poklesla nešťastná matka jako žetika*, které vytrhli hlízu. Tu teprve manžel uviděl, jak bolest zničila její pěkné tělo; ještě však v ní bylo tolik krásy, jako je vůně ve spadlém květu keře manaká.

Irasema již nevstala ze sítě, kam ji uložily starostlivé Martimovy ruce. Laskavý manžel, v němž se s otcovskou radostí znovu zrodila láska, ji obklopol něhou,

* Sladký brambor.

kteřá naplnila její duši radostí, ale nemohla ji už vrátit životu; stonek květu jejího života se zlomil.

„Pohřbi tělo své manželky u paty kokosovníku, který jsi miloval. Až bude mořský vánek rozechvívat jeho haluze, Irasemě se bude zdát, že to tvůj hlas promlouvá v jejích kadeřích.“

Sladký ret umkl navždy; poslední záblesk opustil zakalené oči.

Poti byl bratru oporou v jeho velké bolesti. Martim cítil, jakou cenu má opravdový přítel v neštěstí: je jako návrší, chránící před vichřicí silný a statný kmen ubíratanu, když mu mravenec kupim provrtává dřevě.

Pohřební nádoba, která přijala Irasemino tělo, napuštěné vonnými pryskyřicemi, byla zakopána u paty kokosovníku na břehu řeky. Martim ulomil větévku myrty, listu smutku, a položil ji na manželčin hrob. Žandaia, sedící ve vrcholku palmy, opakovala tesklivě: „Irasema!“

Od těch časů pitiguarští bojovníci, kteří chodili blízko opuštěné chýše a slychali nařikající hlas ptáka přítele, odcházeli od kokosovníku, kde volávala žandaia, plni smutku v duši. A tak se stalo, že jednoho dne byla řeka, u které rostl kokosovník, a území, po němž se řeka vine, nazváno Seará*.

* Název jednoho z 21 spojených států brazilských; podle tradice značí v indiánské řeči tupí „volání papouška žandaia“.

Čtyřikrát rozkvetl kažeuro od chvíle, co Martim odšel z pobřeží Seará, odvážeje s sebou na křehkém plavidle synka i věrného psa. Žandaia nechtěla opustit zemi, kde odpočívala její přítelkyně a paní.

První Searan se ještě v kolébce stěhoval z rodné země. Bylo to předurčení jednoho plemene?

Poti založil vesnici svých bojovníků na břehu řeky a očekával bratra, který mu slíbil, že se vrátí; každého jitra vystupoval na písečný pahorek a hleděl na moře, zda neužítí, jak se v dálce bělá přátelská plachta.

Konečně se Martim znovu vrátil do kraje, ve kterém býval kdysi tak šťasten a jenž nyní probouzí jen hořký stesk. Když jeho noha uctíla žár bělostných písčín, srdce mu zaplavil spalující oheň: byl to oheň vzpomínek, žhnoucí jako jiskry v popelu.

Tento plamen uhasil, až když vstoupil na půdu, kde odpočívala jeho manželka; neboť v té chvíli jeho srdce jihlo jako kmen palmy žetaí ve žhavém vedru a zrosilo svůj žal hojnými slzami.

Mnoho bojovníků jeho národa provázelo bílého náčelníka, aby společně s ním založili křesťanskou osadu. Přišel také v černém hávu kněz jejich náboženství, aby zasadil kříž v zemi divochů.

Poti první poklekl u nohou posvátného dřeva; nesl, aby ho cokoli dělilo od jeho bílého bratra. Oba měli mít jednoho Boha, jako měli jedno srdce.

Při křtu obdržel jméno světece, jemuž den byl zasvěcen, a jméno krále, kterému šel sloužit, a kromě těchto dvou ještě své vlastní, v jazyku nových bratří.

Jeho sláva rostla a ještě dnes je pýchou země, v níž poprvé spatřil světlo světa.

Osada, kterou Martim založil u řeky na searenských plážích, vzkvétala. Slovo pravého Boha vzkličilo v pohanské zemi a v údolích, kde kdysi chřestila maraká, zvučely posvátné zvonky.

Žakaúna se usadil v kraji Porangaby, aby byl blízko svého bílého přítele; Poti-Kamaron* založil vesnici svých bojovníků na březích jezera Mesežany.

Po čase, když přišel Albuquerque, velký náčelník bílých bojovníků, odebrali se Martim a Kamaron ke břehům Mearimu, aby ztrestali ukrutné Tupinamby a vyhnali bílé Tapuie.

Irasemin manžel byl vždy velmi dojat, když znovu uviděl pláže, kde býval tak šťasten, a zelené listy palem, v jejichž stínu spala sličná Tabadžara.

Častokrát usedal na těch kouzelných písčínách, aby si zapřemýšlel a zkonejšil v srdci trpkou touhu.

Žandaia se ještě ozývala ve vrcholku kokosovníku; neopakovala však už líbezná jména Irasemino.

Všecko na světě pomíjí.

UBIRAŽARA

Legenda lidu Tupi

* Portugalské slovo, znamená „krab“, tentýž význam má jméno Poti v indiánské řeči tupi.